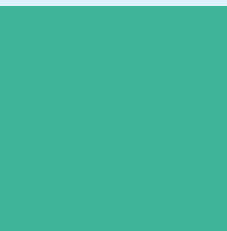
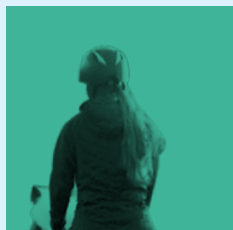

DIT ben IK

PORTRETTEEN VAN
THUISZITTERS

Colofon

Interviews en tekst Yolanthe van der Ree

Met een bijdrage van Susan de Boer

Vormgeving Iris van Sen

Illustraties Welmoet de Graaf

Drukker Ipskamp, Enschede

Uitgave juni 2018

Oplage 1000 exemplaren

DIT *ben* IK

PORTRETTEEN VAN
THUISZITTERS

DIT BEN IK – PORTRETTEN VAN THUISZITTERS

Tien jongeren, variërend in leeftijd van 11 tot 19 jaar.

Tien voormalige thuiszitters. Tien verschillende verhalen.

Wat maakte dat zij thuis zaten? Wat ging er mis en waar? En vooral; hoe lukte het de weg terug te vinden en de draad weer op te pakken? Wie of wat was hierin belangrijk?

Het antwoord zochten we door de verhalen van de jongeren zelf en van hun ouders centraal te stellen, te luisteren naar hun ervaringen, hun zoektocht te volgen. Het resultaat is een bont palet van portretten.

De problematiek van de jongeren is divers, alhoewel angsten en depressie het meest genoemd worden. Ook autisme, met internaliserende problematiek, is in een aantal verhalen de oorzaak van de problemen op school. De onrust en vele prikkels maken het voor deze kinderen lastig in het regulier onderwijs. Voor een aantal kinderen is het vanwege pestgedrag van klasgenoten zo onveilig, dat zij niet meer naar school durven.

Oplossingen komen uit verschillende hoeken. Soms is het de reguliere school die de uitdaging aangaat en een kind onvoorwaardelijk toelaat. Die als stelregel heeft 'dit is waar passend onderwijs over gaat'. Vaak is het de individuele leerkracht of hulpverlener die het verschil maakt. Een mens met wie het kind of de jongere de klik heeft die nodig is om een volgende stap te kunnen zetten. Die hem of haar het vertrouwen geeft dat het gaat lukken en de helpende hand biedt als het tegen zit. In de meeste verhalen speelt een tussenvoorziening (tussen onderwijs en zorg) een belangrijke rol. Hier werken de specialisten, de mensen die de expertise hebben om met de soms zware problematiek om te gaan. Mensen die begrijpen wat er aan de hand is en de thuiszitters de ruimte kunnen geven om stap voor stap de weg terug te vinden.

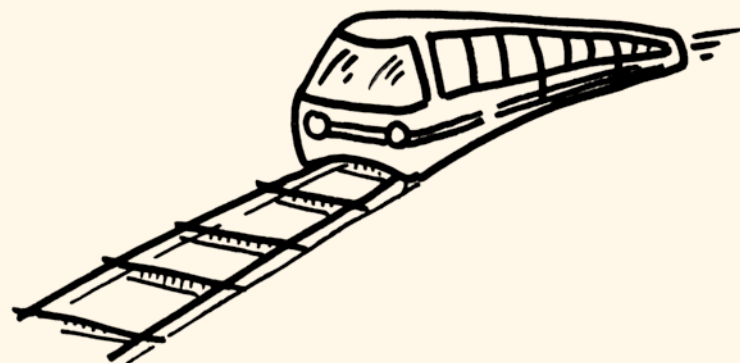
En in alle gevallen zijn het de ouders die het verschil maken. Ze geloven in hun kind en in zijn of haar mogelijkheden zich te ontwikkelen en zijn daarin vasthoudend als terriërs. Dat geloof heeft de kinderen uit deze publicatie gebracht tot waar zij nu staan. Ze zijn er nog niet, maar de meeste verhalen eindigen met een perspectief. De weg naar boven was hobbelig, maar het uitzicht is mooi.

Wij, Nederlands Jeugdinstituut en Ingrado, willen deze verhalen graag delen. Waarom? Omdat een verhaal kan inspireren en kan aanmoedigen om lef te tonen. Lef om anders te denken en te doen. Want dat leren we uit de verhalen: doe het met lef en inspiratie. Ieder van ons kan degene zijn die het verschil maakt. En samen helpen we thuiszitten echt tegen te gaan. Dat is het verhaal dat we ook willen vertellen. We staan op tegen thuiszitten!

We danken alle jongeren en hun ouders dat ze hun verhaal met ons hebben willen delen.

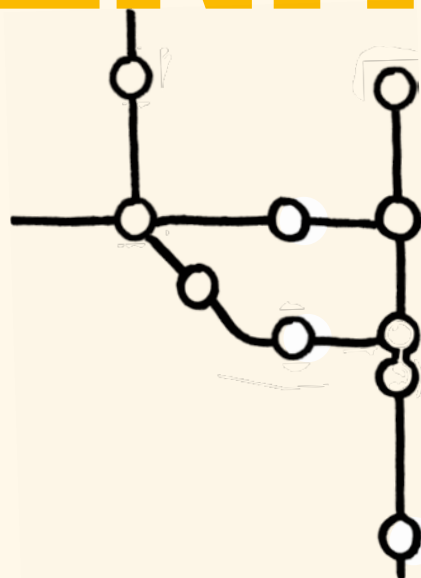
Carry Roozemond, directeur-bestuurder Ingrado en **Vincent Fafie**anie, expert verbinding onderwijs jeugdhulp bij het Nederlands Jeugdinstituut

Om privacy-redenen zijn van de meeste jongeren en hun ouders de namen gefingeerd.

IK BEN (13)

HENK

Henk is 13 jaar. Hij zit sinds kort op scouting en is dol op treinen en skiliften. Hij houdt van gamen en lezen. Later wordt hij treinbestuurder in Londen, want die stad heeft het grootste metronetwerk van Europa. Hij gaat daar wonen met zijn geliefde, zij houdt ook van Londen. Het kan ook zomaar nog Zwitserland worden, want Henk is dol op bergen en skiën. Komende zomer gaat hij de Alp d'HuZes lopen met school. Zijn fantasie is eindeloos. Zo fantaseerde hij Klausbergland, een eigen koninkrijk waar zijn regels en omgangsvormen gelden. Alles gaat er zoals hij het wil. Henk zit in de brugklas havo/vwo, heel gewoon, net als zoveel andere kinderen van 13. Alleen was de weg die hij aflegde om hier te komen minder gewoon.

Eerste maanden

Henk wordt geboren en maakt geen contact. Niet met zijn moeder, niet met zijn vader. Tijdens de borstvoeding zorgt hij ervoor dat zijn lijfje dat van zijn moeder niet raakt. Lachen doet hij naar de lamp en naar de slingers, maar niet naar zijn moeder. Oogcontact is er zelden. Henk huilt ontroostbaar, volledig in paniek, elke dag weer. Als hij 9 maanden is, wordt er een diagnose gesteld: Henk is autistisch, hoogstwaarschijnlijk verstandelijk beperkt en de kans dat hij thuis zal kunnen opgroeien, is uiterst klein. Daar legt moeder Ingrid zich niet bij neer.

Naar het speciaal basisonderwijs

Tegen het advies van de professor die Henk heeft gediagnosticeerd (cluster 4-onderwijs), gaat Henk op zijn vijfde verjaardag naar het speciaal basisonderwijs (sbo). Ingrid: 'De directeur van deze school zag het als een uitdaging om kinderen met internaliserende problematiek passend onderwijs te bieden. Henk had daar gouden jaren.' Henk: 'Ik had daar twee hele lieve juffen. Ze begrepen het, ze begrepen wat ik nodig had. Dat ik bij bepaalde dingen iets meer hulp nodig had. En dat het bij mij soms anders moest. Thuis hadden we gekleurde pictogrammen en op school waren ze zwart. Daar kon ik niet tegen. De juffen zijn toen voor mij op school ook gekleurde pictogrammen gaan gebruiken. Ook de timetable was op school zwart-wit en thuis was 'ie in kleur. Toen kregen we op school ook een kleurenklok. Nu heb ik geen klok meer nodig, ik kan zelf stoppen met waar ik mee bezig ben. Als ik zit te gamen, zet ik gewoon de wekker.' Ingrid: 'Henk heeft met de klok geleerd om activiteiten te stoppen. Dat kon hij niet.'

Verhuizing – naar cluster 4 en weer terug

Door een verhuizing naar een ander deel van het land, komt Henk op een cluster 4-school terecht. 'Dankzij een goede juf en een goede orthopedagoog is het gelukt hem daar twee jaar op school te houden, maar het waren twee dramatische jaren', vertelt moeder Ingrid. Henk: 'Er waren heel veel drukke kinderen, die bij één dingetje dat ze niet aanstond al helemaal ontploften. Ik ging dan naar de orthopedagoog om rustig te zitten. Halverwege ging die fijne juf weg en toen brak de hel los. De nieuwe juffen hadden geen controle op de klas. De kinderen luisterden niet naar de juffen en de juffen niet naar de kinderen. Dat ging helemaal fout. Na een vakantie waren plotseling alle tekeningen en versieringen weggehaald die

we hadden gemaakt met de lieve juf. Die nieuwe juffen vonden het te druk in het lokaal. Die zooi die moest weg. Ik vond het verschrikkelijk.'

**'JE KUNT HET BESTE MET MIJ OMGAAN
ALS JE NIET WEET DAT IK AUTISME HEB'**

Na twee jaar verhuist het gezin terug naar de oude woonomgeving en kan Henk terugkeren naar zijn oude sbo-school. Hij zit inmiddels in groep 5. Een fantastisch jaar volgt. Henk: 'Een van de juffen uit de kleutergroep was er nog, dat was zo vertrouwd en fijn. Het ging hartstikke goed, het waren leuke kinderen in de klas. Groep 6 begon ook goed, ik had weer een hele lieve juf. Maar toen raakte de juf overwerkt en kwamen er twee andere juffen. Die gooiden het helemaal overhoop. De kinderen veranderden onmiddellijk. Ze gingen heel erg onaardig doen tegen elkaar en tegen de juffen. De juffen namen niet prettige maatregelen zoals schreeuwen tegen de kinderen. En ik heb een hekel aan schreeuwende mensen. Ons lokaal hing helemaal vol met knutselwerkjes van de kinderen, dat vond de oude juf leuk. Dat zag er harstikke gezellig uit. Op een dag kwam ik het lokaal binnen en toen was alles weg!'

Sleutelmoment – toen ging het mis

Ingrid: 'Ik bracht Henk naar school de laatste dag voor de herfstvakantie. Toen was de juf er niet. Wij ouders dachten aan een griepje. Maar na de herfstvakantie stonden er twee wildvreemde juffen voor de klas en bleek de juf geen griepje te hebben. Pas op dinsdag heeft de directeur aan de kinderen verteld dat zij niet terugkwam. Henk kwam volledig overstuur thuis. Ik neem dit de school echt ongeloofelijk kwalijk, want ik denk dat ik het Henk had kunnen uitleggen. Als de school dit zorgvuldiger had aangepakt, hadden we hem kunnen behoeden voor dit vreselijke gevoel. Er was ook geen overdracht geweest naar de nieuwe juffen. Zij wisten niets over de kinderen.' Henk: 'Toen werd het echt een hele vervelende school. De kinderen werden onaardig tegen elkaar.'

Dit is het moment dat Henk thuiszitter dreigt te worden. Naar school gaan kost steeds meer moeite, het herstel na een schooldag duurt steeds langer, Henk wordt steeds ongelukkiger.

Anders testen

Aangezien het op school niet goed gaat met Henk, wordt hij besproken in een multidisciplinair team. Ingrid: 'De openingszin was "weten jullie wel hoe lastig het is om een ASS-kind les te geven?" Toen zei mijn partner "weten jullie wel hoe lastig het is om Henk te zijn?" In dat gesprek bleek dat ze Henk opnieuw wilden testen omdat zijn resultaten naar beneden gingen. Volgens de school overschatten wij hem en dat zou een test moeten uitwijzen. Wij hebben bedankt voor de test omdat we de uitkomsten vooraf konden voorspellen. De reguliere testen werken met afvinklijstjes gebaseerd op de gediagnosticeerde stoomis, in zijn geval autisme. Daar waren we niet in geïnteresseerd, want dat wisten we al. We wilden weten wat er met dat gegeven nodig was om zijn capaciteiten aan te boren. We zijn op zoek gegaan naar een alternatieve test. Via de Hogeschool Utrecht hebben we een orthopedagoge gevonden die onze vraag begreep en bereid was de bestaande test aan te passen. Het werd een valide test die ruimte bood aan de eigenheid van Henk en zijn capaciteiten in beeld kon brengen.'

'Toen het rapport terug kwam hebben we dat met een glimlach om onze mond en de tranen over onze wangen zitten lezen. Dit ging over Henk! We hebben het naar de sbo-school gestuurd en daar hebben we nooit iets op gehoord. Met dat rapport onder de arm zijn we toen op zoek gegaan naar een andere school. Dit werd een reguliere basisschool.'

Naar de school om de hoek

Henks ouders bekijken een aantal scholen en op de school waar zij Henk het best vinden passen, loopt hij een dagje mee. School wil de uitdaging met Henk aan, want dit is waar passend onderwijs over gaat'.

Henk: 'Ik ontmoette de juf en het was zo'n lieve juf, echt een schat van een juf. En het was een leuke klas, het was een gezellige klas. Als de juf zei dat de kinderen moesten werken, gingen ze dat doen. Dat had ik nog nooit meegemaakt! Dit was precies wat ik zocht.'

'Het was een Jenaplanschool en dat was heel fijn. Want ik was namelijk niet zo goed in rekenen, maar dat gaf niet. Het idee van Jenaplan is dat je op je eigen niveau kan werken. Dus rekenen deed ik met groep 6 en de rest met groep 7. Na officieel groep 8, heb ik nog een keer groep 8 gedaan zodat ik met rekenen ook

op groep 8-niveau kon komen. Dat was het meest fantastische jaar in mijn basisschoolcarrière. Ik heb het zo fijn gehad, de hele school was met elkaar verbonden. Het was knus. Er hing sfeer door de hele school. Alle kinderen van alle klassen kenden elkaar. Ik ben daar weg gegaan met zo'n fijn gevoel! Ik had zo nog twee jaar kunnen blijven. Na dat jaar kon ik met een normaal niveau naar de middelbare school en hoefde er niet meteen weer rekening met mij gehouden te worden. Ik ben nu niet anders dan de rest en doe alles op vwo-niveau. Ook wiskunde!

Anders leren moet mogen

Ingrid: 'Henk is een beelddenker; hij denkt niet in taal maar in plaatjes. De schoolmethodes zijn geënt op taaldenkers en daardoor was het bijvoorbeeld lastig om te leren rekenen met de leerstof die werd aangeboden. Ik ontdekte dat als ik de sommen vertaalde, hij wel kon rekenen. Toen ben ik gaan zoeken en ontdekte de methode 'Ik leer anders' en heb een coach gezocht die hem als beelddenker kon begeleiden, de ik-leer-anders-juf. Een soort remedial teaching gericht op beelddenkers. Hij heeft het eerste jaar op de reguliere basisschool onder leiding privé-instructie gehad van deze coach. Uiteindelijk zijn veel materialen die de ik-leer-anders-juf gebruikte, ook gebruikt in de klas en is deze ondersteuning betaald door school.'

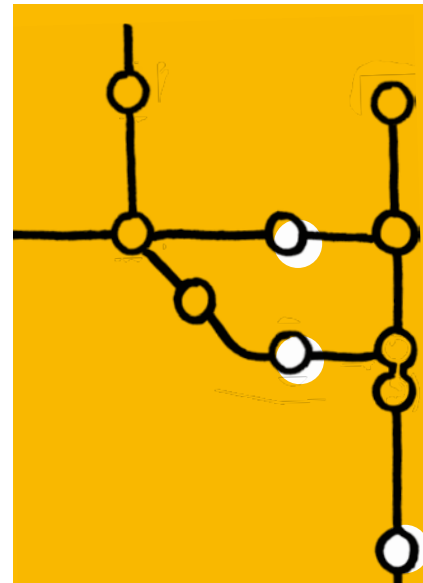
Naar het voortgezet onderwijs

Het extra jaar op de basisschool is onder meer gebruikt om de overgang naar het voortgezet onderwijs zorgvuldig voor te bereiden.

Henk: 'In het tweede jaar groep 8 kon ik al taal op vwo-niveau, dus had ik eigenlijk tijd over. Ik kon dan gaan wortelschieten of een ander plan bedenken. Het voortgezet onderwijs vond ik spannend en daarom besloten we te gaan wennen. Ik volgde twee lesuren per week Duits op het voortgezet onderwijs. Zo had ik uitdaging op taangebied en kon ik meteen wennen aan een nieuwe school. Dat is ook de school waar ik nu op zit. Ik voelde meteen sfeer dus wilde er blijven.'

De eerste periode zit er nu op en het gaat goed. 'Eigenlijk alles', zegt Henk. 'Mijn intern begeleider helpt me. Alle kinderen met een arrangement gaan naar het Plusplein. Op dat plein kunnen we huiswerk maken en pauze houden, dat doe ik eigenlijk altijd. We hebben daar ook ons kluisje. Er zijn twee Pluspleinbegeleiders. Alle kinderen die gebruikmaken van het Plusplein hebben wekelijks een gesprek met een van de twee begeleiders en een gesprek met hun intern begeleider. Het Plusplein is het gezelligste kamertje van de hele school. Ik behoor tot de stamgasten. Dat betekent dat ik er heel vaak kom. Ik hou mijn intern begeleider drie jaar. Ik praat met haar als er iets is gebeurd in de klas, of als er bijzondere dingen gaan gebeuren. Zij bereidt me voor op dingen die binnen de school gaan gebeuren. Ik heb nu met haar gepraat over het schoolfeest en of ik daar heen zou gaan. Ik vroeg of er harde muziek zou zijn, want ik kan heel slecht tegen harde muziek. Ja, zei ze, de muziek is hard en er zijn geen rustige plekjes. Nou weet ik niet of ik moet gaan.'

**'DAT HENK AUTISTISCH WAS,
WISTEN WE AL. WE WILDEN WETEN
WAT ER MET DAT GEGEVEN NODIG WAS
OM ZIJN CAPACITEITEN AAN TE BOREN.
WE ZIJN OP ZOEK GEGAAN NAAR
EEN ALTERNATIEVE TEST.'**

Wat helpt volgens Henk

'Je kunt het beste met mij omgaan als je niet weet dat ik autisme heb. Het makkelijkst is het als je me behandelt als een normaal kind met wat probleempjes hier en daar. Niet dat stempel en niet die beperking. Anders gaan ze met mij totaal andere dingen doen en mij totaal niet betrekken bij de rest. Zolang niemand ernaar vraagt, zeg ik er niks over. Op mijn nieuwe school weet ook niemand het en dat wil ik graag zo houden. Ik wil geen sticker en plak zelf ook geen stickers. Ik ben gewoon iemand die af en toe wat extra ondersteuning nodig heeft.'

IK BEN (11)

TWAN

Twan is 11 jaar en gaat sinds een jaar naar de Zijn-plek, een voorziening 'tussen onderwijs en zorg'. Bedoeld voor kinderen die tijdelijk niet of niet volledig naar school kunnen. Binnenkort stroomt Twan door naar groep 7 van een reguliere basisschool.

Van groep 1 tot en met groep 5 zit Twan op een reguliere school. Dat gaat niet goed. Twan raakt achter, ontwikkelt een negatief zelfbeeld, wordt depressief en krijgt weerzin tegen school. School staat niet open voor een gesprek over een andere aanpak. Moeder Lucie: 'Ik zag een slim kind dat misschien dyslectisch was, de juf sprak over een kind dat ondergemiddeld presteerde. Voor mijn gevoel werd ik niet serieus genomen. Ik trok me terug en vertrouwde op de deskundigheid van de leerkracht. Maar het werd niet beter.'

Dit is Twan

'Twan heeft een sterke eigen mening en een geheel eigen kijk op de wereld. Dat kan lastig zijn want hij stelt veel dingen ter discussie. Hij snapt bijvoorbeeld niet waarom de juf bepaalt wat hij moet doen. Hij begrijpt niet waarom hij eerst rekenen en dan taal moet doen, als hij meer zin heeft om eerst taal te doen. Hij neemt niet zomaar iets aan, denkt over dingen na en formuleert een weerwoord. Tegelijkertijd is hij heel sociaal, lief en invoelend. Als Twan een vriend is, dan is 'ie een vriend door dik en dun.'

Twan glijdt af, gaat slechter presteren en is ongelukkig. Lucie, zelf opgeleid tot pedagoog en werkzaam in het onderwijs, vraagt zich af waar dit zal eindigen. 'Dit kon zo niet doorgaan. Ik zat met een depressief en bij tijden boos en opstandig kind. School was in zijn ogen kindermishandeling. Op deze weg doorgaan, leek me niet in het belang van Twan. Om voor de bui uit te blijven, ben ik in groep 2 heel open het gesprek met school aangegaan, heb verteld over mijn twijfels en over de manier waarop ik dacht dat Twan benaderd zou moeten worden. Van groep 3 tot en met 5 had hij een leerkracht die hem begreep. Naar school gaan was nog steeds lastig, maar doordat Twan en de juf een goede relatie hadden, ging het redelijk. Toch vroegen zowel de juf als ik ons af hoe het goed moest komen met Twan.'

Op zoek naar hulp

In 2015, Twan zit dan in groep 5, is er vanuit de school contact met de Zijn-plek (zie kader) om te informeren of Twan daar een dag per week terecht zou kunnen. De school denkt dat dat in het belang is van Twans ontwikkeling. Hij zal zo meer balans vinden op school en wat achterstanden kunnen wegwerken, is de verwachting. Lucie: 'Helaas ging het bestuur niet akkoord en hebben we het financieel niet rond gekregen. Dat was heel zuur. We gingen

daarom op zoek naar een andere school. Dat werd een school voor natuurlijk leren. Die leek goed bij Twan te passen. Niets bleek minder waar. Er waren voortdurend incidenten. We hadden gekozen voor een school die als principe heeft dat kinderen uit zichzelf tot leren moeten komen, maar de realiteit was dat Twan werd geforceerd dingen te doen waar hij niet aan toe was.'

'Als je druk op Twan uitoefent, ben je hem kwijt. Dat verdraagt hij niet. En dat is wat daar gebeurde. Er werd enorm over zijn grenzen gegaan. Toen drie leerkrachten achter elkaar meldden dat ze Twan hadden moeten 'aanpakken', gingen er bij mij alarmbellen rinkelen. Hij is aan z'n arm getrokken, er is tegen hem geschreeuwd, er is aan z'n shirt getrokken. Dat hoorde ik overigens niet van Twan – daarvoor is hij te loyaal – het waren de leerkrachten die het mij zelf vertelden. Ik geloofde mijn oren niet, maar een gesprek hierover was niet mogelijk. De enige afspraak die ik heb kunnen maken was dat hij niet langer gedwongen zou worden te douchen na het gymmen. Twan was aanvankelijk opgelucht, maar later weer helemaal in tranen: "nu hoef ik niet meer te douchen en voel ik me nog steeds zo naar". De situatie werd steeds moeilijker. Twan wilde heel graag naar school, maar het lukte hem niet meer. Uiteindelijk is de situatie zo geëscaleerd dat ik in december 2016 heb besloten Twan thuis te houden.'

**'PLOTS MERK JE DAT JE JE KIND
KWIJT BENT. EN NU IS HIJ ER WEER.
TWAN HEEFT ZO HARD GEWERKT'**

Overleg met de school leidde tot niets, vertelt Lucie. 'De enige boodschap was: breng hem maar naar een andere school, dan zien we wel weer. Ik heb Twan toen een paar weken thuisgehouden, maar ben ondertussen als een gek op zoek gegaan naar een goede plek. Ik werk zelf met thuiszitters en wist één ding zeker: Twan moet met zijn gevoeligheid voor depressies zo snel mogelijk weer naar school. Ik heb toen gevraagd of hij zo snel mogelijk op de Zijn-plek terecht kon, het liefst vijf dagen in de week. Helaas wilde niemand de Zijn-plek betalen, gemeente niet, school niet en het samenwerkingsverband niet.'

De Zijn-plek heeft het risico genomen en vertrouwt erop ooit nog gecompenseerd te worden.

Op de Zijn-plek

Op dit moment gaat Twan drie dagen per week naar de Zijn-plek. De overige dagen is hij thuis. Lucie: 'Ik zie de Zijn-plek als een leer- en balansplek. De sprongen die Twan hier in een jaar gemaakt heeft, had ik niet voor mogelijk gehouden.'

Marlinde Bijl is eigenaar van de Zijn-plek. Zij ziet in Twan een nieuwsgierig kind dat heel langzaam weer tot leren komt. 'We sluiten aan bij wat er nu is. Bij een kind als Twan dat zo dichtgeslagen is en zo'n weerstand tegen school heeft opgebouwd, komen we niet met leerboekjes aan. Als je dat kunt loslaten, leren kinderen enorm veel. We bieden van alles aan en kijken wat kinderen uit zichzelf oppakken.'

De Zijn-plek gaat de confrontatie niet uit de weg. Marlinde: 'Twan wilde hier op een gegeven moment niet zijn en weigerde uit de auto te komen. We gaan hem op dat moment niet dwingen om uit te stappen, gaan niet over zijn grenzen heen, maar lieten hem ook niet terug naar huis gaan. Ik heb mijn eigen auto aan Lucie meegegeven en we hebben Twan in de auto laten zitten. Hij heeft nog vijf minuten keihard zitten toeteren en is toen uitgestapt en naar binnen gekomen. Het is belangrijk dat patronen doorbroken worden. Sommige kinderen hebben besloten 'ik ben altijd boos, ik ben overal tegen en dat zal altijd zo blijven'. Ze kunnen erg manipulatief zijn. Dat gedrag negeren we, we gaan er niet de strijd over aan en worden niet zelf ook boos. Maar op een rustig moment spreken we de kinderen er wel op aan. Dat vinden ze niet altijd leuk, maar dat is dan zo.'

Twan vindt het fijn op de Zijn-plek. 'In het begin was het spannend, ik moest eerst rustig wennen. Alles is nieuw dus dat is best lastig, alles moet weer opnieuw beginnen. Het is een hele fijne plek. Je kan tot rust komen en zelf weten wat je doet. Of je gaat mee doen of je blijft rustig op de bank zitten. Je kan mee naar buiten, maar ook een boek lezen. Je kan spelen, niksen, rekenen, geschiedenis, eigenlijk alles wat je wil. Ik ben geïnteresseerd in edelstenen, ik heb er veel boeken over gelezen. En met iemand van de Zijn-plek ben ik naar het edelstenenmuseum en de

edelstenenwinkel in Giethoorn geweest. In het jaar dat ik hier nu ben, is er veel veranderd; er zijn nieuwe kinderen bijgekomen, er zijn kinderen weggegaan, er zijn nieuwe spellen bijgekomen. We doen ook veel samen, spellen waarvoor je moet samenwerken. Wat helpt is dat ik niks hoeft. En dan doe ik toch heel veel.'

'IK BEN GEÏNTERESSEERD IN EDELSTENEN, IK HEB ER VEEL BOEKEN OVER GELEZEN'

Een nieuw begin

Inmiddels staat Twan ingeschreven op een nieuwe school, de reguliere basisschool in de wijk waar hij woont, de school waar ook zijn jongere broertje naar toe gaat. Twan: 'De school wil meewerken, ze willen wel kijken hoe ik me goed kan voelen. Ik heb al mijn meester leren kennen en met hem ben ik ook een keer naar het Fries Natuurmuseum geweest.'

Lucie: 'Ik heb eerst het hele verhaal verteld en gevraagd of de school dacht Twan daar zou passen. Pas als ik een positieve reactie kreeg, een overtuigd 'ja', wilde ik Twan inschrijven. Toen dat 'ja' er kwam, was ik zo blij! Ik heb een gesprek met de directeur gehad die aangaf er echt voor te willen gaan. "Dit is waar passend onderwijs over gaat", zei zij. De leerkracht en de intern begeleider zijn al op de Zijn-plek geweest om kennis te maken.'

Marlinde: 'Twan vindt het spannend en is wat gereserveerd. Ik snap dat; zijn vertrouwen in school en in volwassenen is ernstig beschadigd. Dat moet langzaam weer groeien. Maar ik was ontroerd door de betrokkenheid van de leerkracht en de ib'er. Ik heb er alle vertrouwen in. Ik heb meegegeven dat Twan een ongelooflijk getalenteerd kind is dat vertrouwen en veiligheid nodig heeft om te kunnen groeien. Als de druk eraf is, kan hij enorme sprongen maken.'

Lucie: 'We gaan de goede kant op. Mijn moeder zei laatst "Twan is terug!" Twan was als peuter een heel blij, open en sociaal kind. Een natuurlijke leider bovendien. Die Twan is heel langzaam verdwenen. Plots merk je dat je je kind kwijt bent. En nu is hij er weer. Twan heeft zo hard gewerkt!'

In de klas bij meester Fokke

Sinds vier weken zit Twan weer op een reguliere school, in groep 7 bij meester Fokke, samen met 24 klasgenoten.

'Toen de school het verzoek van Lucie kreeg om plaatsing van Twan te overwegen, keek de directie eerst naar mij en naar mijn collega van groep 8 waar Twan volgend jaar mee te maken zou krijgen. De directeur en de intern begeleider waren al op bezoek geweest bij de Zijn-plek. Het uitgangspunt was dat als we het zouden aangaan, we er dan ook klaar voor moesten zijn. Dus zijn ook mijn collega en ik een hele ochtend op de Zijn-plek geweest. We waren beiden onder de indruk van de werkwijze, de betrokkenheid en bevoegdheid van de mensen die daar werken. Twan hebben we in het voorbijgaan gezien, hij bekeek ons heel schichtig. We hebben bewust geen aandacht aan hem besteed omdat het veel te spannend voor hem was. Hij kon ons zo rustig observeren. Op de terugweg hebben we een kop koffiegedronken en we waren het snel eens. We gaven een volmondig 'ja'.'

Dit is wat we willen doen voor een kind

'Een kind als Twan past binnen de sfeer op onze school. Het uitgangspunt is "we zijn onderwijzer geworden, juist ook om kinderen als Twan te onderwijzen en een veilige plek te bieden. Dit is wat we willen doen voor een kind". We werken volgens de methodiek van het Groepsdynamisch Onderwijs. We gaan ervanuit dat een kind zich alleen optimaal kan ontwikkelen in nauwe relatie met de groep. Onze visie is al zichtbaar in de manier waarop onze lokalen zijn ingericht. Leerkrachten kunnen met iedere leerling oogcontact maken en iedere leerling heeft een 'oogmaatje' en een 'schoudermaatje'. De didactiek is erop gericht specifieke gebieden in de hersenen te activeren. We maken zo min mogelijk gebruik van externe hulp omdat we geloven dat de school de hulp zelf moet kunnen bieden. Ik schrik ervan als ik hoor dat er 8 of 9 mensen met een kind bezig zijn. Is dat echt nodig? Wij vragen ons af wat onze rol is als het niet lukt met een kind en vervolgens wat we zelf kunnen doen om het wel te laten slagen. En we halen het kind zo min mogelijk uit de groep omdat we geloven in de kracht

van de groep. Tegelijkertijd accepteren we dat we niet ieder kind alles kunnen bieden wat hij nodig heeft, daar zijn we reëel en nuchter in.'

'Ik heb dan ook niet mijn lot verbonden aan Twan. Ik doe mijn stinkende best en meer kan ik niet doen. Ik ben met Twan begonnen op de Zijn-plek, daar heb ik hem opgezocht en van daaruit hebben we samen met zijn vader een bezoek gebracht aan het Fries Natuurhistorisch museum. Na die kennismaking hebben we een plan gemaakt en zijn we gestart met een dagdeel per week naar school. Dat hebben we al snel kunnen uitbreiden en sinds een week komt hij drie dagen, twee bij mij en één bij mijn duo-leerkracht. Dat laatste hebben we een beetje moeten forceren, maar daarin moet je ook lef tonen. Twan vond het heel spannend, maar het gaat goed.'

Houding

'Kinderen als Twan, en daar ontcom je niet aan, kunnen een houding ontwikkelen van "ik vraag, u draait". Toen ik dat bemerkte, heb ik hem daarop aangesproken. Ik heb hem duidelijk gemaakt dat ik er ben voor hem, dat ik veel voor hem wil doen, maar dat hij deze houding moest veranderen. Daar schrok hij van. Maar het mooie van een hoog sensitief kind als Twan is dat hij haarfijn aanvoelt dat ik hem serieus neem, gewetensvol en zeer oprecht ben. Twan stelt hoge eisen aan volwassenen. Deugt hij of deugt hij niet, dat onderscheid maken kinderen als Twan heel scherp. Inmiddels is zijn houding veranderd. Hij zal heel gevoelig blijven voor leerkrachten die hem opdragen wat hij moet doen. Hij was daar een beetje in doorgeslagen, maar daar komt nu meer evenwicht in.'

'In de groep gaat het heel goed. Ik was oprecht ontroerd hoe zijn klasgenoten zich opstelden, hij was echt welkom. In de sociale kring die we elke woensdag hebben, geven leerlingen verbeterpunten en complimenten. Twan kreeg het compliment dat hij het zo goed doet op school en zo snel al.'

Leerachterstand

'Twan heeft leerstof gemist. Eerst hebben we onderzocht welke

leerstof hij niet heeft gehad. Vervolgens zijn we gaan bijspijkeren. Dat betekent dat ik, als de andere kinderen aan het werk zijn, met hem ga zitten. Dat is een uitzondering in ons systeem, maar ik heb de klasgenoten kunnen uitleggen dat Twan dit nu nodig heeft. In het begin gaf hij het snel op, ging hij zuchten en hangen. Hij is als een sporter die lang geen sprintje heeft getrokken. Die moet zijn conditie ook weer met kleine stapjes opbouwen. Maar hij kan steeds meer aan en groeit in hoog tempo. We stemmen echter niet alles af op Twan, hij gaat zo veel mogelijk mee in hoe het gaat in de klas.'

Wat vraagt het van de school?

'Wat nodig is zijn een schoolleiding en een team met realiteitszin

en betrokkenheid. Om kinderen als Twan passend onderwijs te kunnen geven, is een volmondig en oprecht 'ja' van iedereen een voorwaarde. De houding moet zijn 'we zijn niet voor niets leerkracht', je moet je nek durven uitsteken maar tegelijkertijd de druk niet te groot maken. Het hoeft niet te lukken. Verder moet het besef er zijn dat het, in veel gevallen, aan jou ligt als het niet goed gaat met de klas. Voortdurend het effect van je eigen handelen willen onderzoeken. Want dan ga je op zoek naar oplossingen en zoek je niet meteen je heil in externe hulp. Onze externe hulp is eigenlijk hoofdzakelijk materieel van aard: laptop, extra leermiddelen, dat soort dingen.'

De Zijn-plek

De Zijn-plek is 'een plek waar kinderen zichzelf kunnen zijn'. Initiatiefnemers en eigenaren zijn Marlinde Bijlsma en haar partner Sjoerd Sijens.

De Zijn-plek wordt gezien als zorginstelling, maar is dat niet en wordt ook niet als zodanig gefinancierd. En het is ook geen onderwijs. Dat leidt in het geval van Twan tot een patstelling. Maar er zijn ook kinderen op de Zijn-plek voor wie school en Gebiedsteam samen hun verantwoordelijkheid nemen en de financiering geregeld wordt.

Marlinde: 'Ik ben bewust geen zorgaanbieder of school. Wij zijn een tussenvoorziening, een plek waar een kind tot rust kan komen en waar we kunnen bekijken wat hij of zij nodig heeft om tot leren en ontwikkelen te komen. Een pauzeplek, dat is wat wij bieden. Als we weten waar en waarom het is

misgelopen en duidelijk hebben wat er nodig is, kan een kind een goede nieuwe start op een school maken. Die pauze is in de meeste gevallen ook nodig om ouders tijdelijk te ontlasten.'

Gemiddeld maken tien kinderen gebruik van de plek, per dag zijn dat er ongeveer vijf. Naast Marlinde en haar partner zijn er twee vaste begeleiders werkzaam. 'Ik huur ook mensen in bijvoorbeeld om in de tuin te werken. De kinderen hoeven niet mee te werken, maar je merkt dat als iemand vertelt over wat hij aan het doen is, kinderen zich als vanzelf aansluiten. Kinderen zijn nieuwsgierig, daar maken we gebruik van. En af en toe organiseren we kickboks-lessen. Om te ontladen, maar ook om kinderen zich bewust te laten worden van hun grenzen en die van een ander.'

Meer informatie: www.zijn-plek.nl

Kyra is 17 jaar en zit 5 maanden thuis. Ze werkt sinds kort in een horeca-instelling waar ook mensen met een beperking werken. Kyra houdt van dieren, is nieuwsgierig en schrijft graag verslagen. Dan verdiept ze zich in een onderwerp en maakt ze er een werkstuk van.

Angsten

De angsten beginnen als Kyra 10 jaar oud is. Paniekaanvallen, vooral in openbare ruimtes. In haar vmbo-tijd zit ze, met tussenpozen, in totaal anderhalf jaar thuis. Acht maanden lang bezoekt ze de rebound van de school. Daar gaat het heel goed. Kyra: 'Ik voelde me veilig, ik hoefde niet de hele school door om er te komen, er waren altijd dezelfde mensen en het was er huiselijk. Ik wist dat als het mis ging, ik naar huis kon gaan. Toch deed ik dat niet vaak, ik ben in die tijd bijna elke dag naar school geweest.'

Na de rebound, in het 3e jaar vmbo, blijft Kyra zitten en wordt besloten dat ze van vmbo-gt naar vmbo-kader gaat zodat ze zonder al te veel stress haar diploma kan halen. De paniek en de angsten blijven, maar ze is redelijk stabiel en haalt haar diploma.

Kyra: 'Met klasgenoten was het soms lastig omdat ze dachten dat ik voor niks de klas uit wilde, gewoon geen zin had in school, dat ik een aansteller was. Het is zo moeilijk uit te leggen. Angst??? Ja maar waarvoor dan??'

In het laatste jaar van het vmbo wordt Kyra opgenomen. Ze is erg instabiel en komt via de crisisopvang vier weken in een observatietraject terecht met als doel een goede diagnose te kunnen stellen. Die is nogal complex; gegeneraliseerde angststoornis met hypochondrie.

Naar het mbo

Kyra gaat naar het mbo, de opleiding Maatschappelijke zorg, niveau 3. De eerste dag krijgt ze meteen een enorme paniekaanval. 'Ik ga dan heel erg trillen en word knalrood. Ik wilde het niet vertellen en heb dat ook niet gedaan. Maar later kreeg ik het zo vaak, vooral bij de EHBO-les. Ik kreeg de ene 'hartaanval' na de andere. Ik lijd namelijk ook aan hypochondrie, dus als het in de EHBO-les ging over hartaanvallen, kreeg ik een paniekaanval en dacht ik meteen dat ik een hartaanval had. Bij een les over flauwvallen, kreeg ik een paniekaanval omdat ik bang was flauw te vallen. En zo ging het maar door. Het was zo erg dat ik niet meer naar school kon. Ik probeerde het elke keer weer even, maar dan ging het toch weer mis. Ik kreeg vrijstelling voor EHBO. Toen moest ik een hepatitis-enting halen, dat ging ook helemaal mis. Kreeg ik daar ook een vrijstelling voor. Datzelfde gebeurde met de lessen waarin ziektebeelden aan de

orde kwamen. Uiteindelijk ging ik helemaal niet meer naar school. Ik moest iets doen aan mijn paniekstoornis en op zoek naar een andere studie.'

'Ik moest naar de leerplichtambtenaar en die begreep het gelukkig heel goed. Hij zag dat ik wel graag naar school wilde, maar dat het me niet lukte. En omdat ik al hulp had ingeschakeld, van een psychiater, psycholoog en een haptonoom, hoefde hij verder niemand in te schakelen. Ik heb alle hulp al. Ik slik ook medicijnen.'

Andere studie

Via de mbo-school waar ze nog staat ingeschreven, doorloopt Kyra een studiekeuze-traject. Ze doet thuis testen op de computer en heeft gesprekken met een studieloopbaanadviseur van school. 'Heel rustige man', zegt Kyra, 'heel chill. Tijdens het laatste gesprek heb ik de keuze gemaakt voor de opleiding Gespecialiseerd pedagogisch medewerker, niveau 4. Ik wil graag in de jeugdzorg gaan werken dus ik zal dan daarna nog naar het hbo moeten. Maar dat vind ik leuk! Vorige week heb ik me ingeschreven op een iets kleinschaliger ROC dan waar ik eerst zat. Dat gaat vast ook helpen. In september ga ik starten, ik heb er echt zin in, maar vind het ook heel spannend. Binnenkort heb ik een kennismakingsgesprek.'

'HET IS BELANGRIJK
DAT ER OP SCHOOL IEMAND IS
BIJ WIE ZE ALTIJD TERECHT KAN'

Beter worden

Kyra werkt hard aan haar herstel. 'Ik moet heel veel oefenen van de psycholoog. Ik moet elke dag een paar keer naar buiten, hoe slecht ik me ook voel. En ik moet alles doen, ook al vind ik het eng. Ik mag niet thuisblijven omdat ik iets eng vind. Ik oefen ook met het openbaar vervoer en mag pas uitstappen als ik rustig ben. Ik heb ook veel gesprekken met de psycholoog. Wel een heel confronterende aanpak, ik kan haar niet om de tuin leiden. Ik mag ook niks meer opzoeken over ziektes op internet.'

Wat helpt

Haar ouders geven aan dat Kyra straks op school wel wat extra begeleiding nodig zal hebben. Moeder José: 'Het is belangrijk dat er iemand is bij wie ze altijd terecht kan. Ik hoop dat mensen op school er begrip voor zullen hebben dat Kyra angstig is zonder aanleiding. Aan de buitenkant zie je niet wat er met haar aan de hand is. En er moet niet te veel druk zijn, ze moet de mogelijkheid hebben even weg te gaan. Ik hoop dat school erop zal vertrouwen dat Kyra echt graag naar school wil. Maar soms heeft ze ook een paar dagen rust nodig, die ruimte moet er dan ook zijn.'

Kyra beaamt dat het fijn is als er op school iemand is met wie ze kan praten. 'Voor vrienden en vriendinnen is het moeilijk om me te helpen. Ze snappen niet waarom ik bang ben en ze vinden het ook wel eng als ik in paniek raak. Wat helpt is even met me mee naar buiten lopen en over iets heel anders praten. Afleiding bieden.'

Vader Bert: 'Verder is vooral een goede communicatie belangrijk. Waar Kyra last van heeft moet bekend zijn op school en het is fijn als ze niet aan elke docent opnieuw het verhaal hoeft te vertellen. Het is belangrijk dat ze naar haar luisteren en begrip tonen. Op het vmbo heeft de conciërge echt het verschil gemaakt. Daar kon Kyra altijd terecht als het haar in de klas te veel werd. Hij zei niet 'ga je nu alweer naar huis?', maar 'wat fijn dat je twee uur bent geweest!'

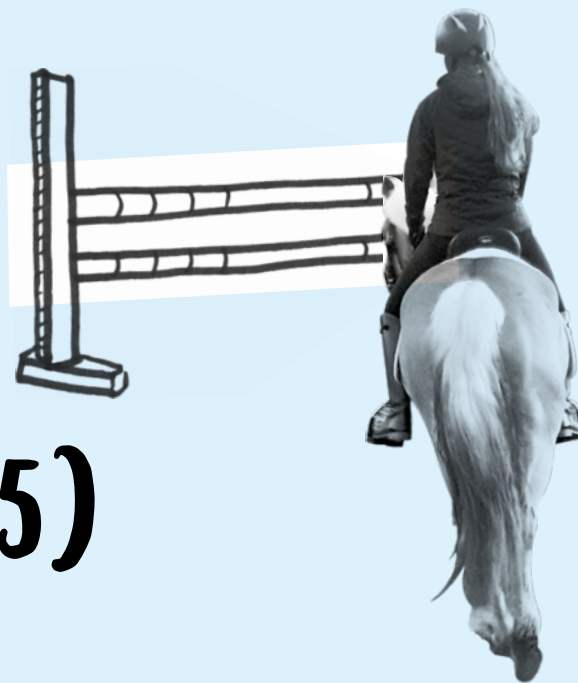
Kyra: 'Het zou ook helpen als er op school lessen gegeven worden over psychische stoornissen, net als over cyberpesten. Dat zou het begrip misschien vergroten voor jongeren die er last van hebben. Er is nu veel onbegrip. En leraren moeten mij vooral niet pushen,

niet zeggen dat ik over een kwartier terug moet zijn ofzo. Dan gaat het zeker mis. Dat was zo fijn aan de conciërge op m'n oude school. Hij snapte het en dat gaf me zo veel lucht!'

'ZEG NIET 'GA JE NU ALWEER NAAR HUIS?',
MAAR 'WAT FIJN DAT JE TWEE UUR
BENT GEWEEST!'

WIJ ZIJN LOIS (14) & CHRIS (15)

Beide kinderen van Betty hebben langere tijd thuisgezeten. De reguliere basisschool doorliepen dochter Lois en zoon Chris zonder te blijven zitten. Beide kinderen hebben moeite met prikkels, kunnen niet tegen drukte, hebben behoefte aan orde en regelmaat, zijn moeilijke eters omdat het ertoe doet hoe het eten eruit ziet, proeft en voelt in de mond, zijn gevoelig voor geluid en voor licht.

Lois en Chris willen hun verhaal niet vertellen, dat hebben ze al zo vaak gedaan. Moeder Betty doet dat nu daarom namens hen.

Lois

Betty: 'Het zijn kinderen die niet opvallen, niet schreeuwen, liever niks zeggen. Kinderen waar niemand last van heeft, die je gemakkelijk over het hoofd ziet. Lois is vreselijk gepest en dat is nooit echt opgelost. Wat niet hielp is dat ze zich hormonaal heel vroeg ontwikkelde. Ze had al borstjes in groep 7 en in groep 8 werd ze ongesteld. Ze kon daar zelf al slecht mee omgaan en werd ermee gepest. Ze voelde zich onveilig, ontwikkelde een laag zelfbeeld, werd depressief en in groep 8 wilde ze niet meer leven. Ze vroeg of ze een pilletje mocht. Dit was de eerste keer dat Lois thuis kwam te zitten.'

Op zoek naar hulp

'Vanaf dat Lois 7 jaar was, heb ik gezocht naar hulp. Ik zag dat het niet goed ging. Het was zomer en heel erg warm. De kinderen uit de buurt mochten zwemmen bij een kind in de tuin. Alle kinderen in zwembroek en bikini, maar Lois durfde zich niet uit te kleden want dan zouden de anderen haar dikke buik zien. Dat is niet normaal voor een kind van 7 dat geen grammetje te veel weegt. Ze voelde zich onveilig.'

**'ER WAS WEINIG KENNIS EN BEGRIP
OP HAAR SCHOOL EN IK VOELDE ME
WEGGEZET ALS OVERBEZORGDE MOEDER'**

'Die hulp vond ik niet, tot ik in groep 8 (2014) een regulier vragenformulier over Lois moest invullen voor de GGD. Daarop volgde een gesprek met Lois bij de GGD-arts. Ze kende een psychologe waarvan ze verwachtte dat die een klik zou hebben met Lois. Voor het eerst kwam Lois in contact met iemand aan wie ze echt wat had en bij wie ze zich veilig en begrepen voelde.'

Naar het voortgezet onderwijs

Inmiddels is Lois gestart op het voortgezet onderwijs en loopt daar snel vast. Onder begeleiding van de psychologe is een rooster opgesteld. Ze gaat drie dagen naar school en daarnaast houdt ze

tijd over voor onderzoeken en behandelingen. De psychologe vermoedt dat er sprake is van autisme en na onderzoek wordt de diagnose klassiek autisme gesteld. Lois zit dan aan het begin van het tweede leerjaar.

Het advies is Lois te laten begeleiden door de GGZ (autisme-centrum). Dat betekent dat ze niet langer naar haar eigen psychologe kan gaan. Lois vindt dit moeilijk, maar probeert het drie maanden. Toen gaf ze aan nooit meer naar het autisme-centrum te willen. Ze was niet op haar gemak bij de psycholoog en wilde terug naar haar eigen psychologe. Lois redde het ook niet langer in het regulier onderwijs. Naast autisme, kampte ze nog steeds met een laag zelfbeeld, met angsten en had ze moeite zich te ontspannen. Uiteindelijk kwam ze wederom thuis te zitten. Er was weinig kennis en begrip op haar school en ik voelde me weggezet als overbezorgde moeder. Bij een multidisciplinair overleg (MDO) op school schoven ook hulpverleners van het autisme-centrum aan. Gelukkig konden zij hun zorgen omtrent Lois wel onder de aandacht brengen. Eindelijk werden we serieus genomen.'

Het voorstel is deeltijdbehandeling en tegelijkertijd onderwijs op De Kei, een VSO-school die samenwerkt met de GGZ. Maar omdat Lois niet langer naar de GGZ wil, lijkt deelname aan onderwijs op De Kei uitgesloten.

Keerpunt

Het keerpunt is de interventie van het Samenwerkingsverband. De projectleider passend onderwijs stelt dat het niet zo kan zijn dat Lois niet naar De Kei kan omdat ze bij haar eigen vertrouwde psycholoog wil blijven. Dus wordt ze toegelaten tot het observatietraject van De Kei terwijl ze bij haar eigen psycholoog blijft. Bekeken wordt wat het beste is voor Lois: terug naar de oude school, naar een andere school of blijven op De Kei.

Betty: 'Het observatietraject zou in principe 13 weken duren. Al na een week kreeg ik bericht: Lois mocht blijven! Ze gaat nu drie dagen naar school, de andere dagen zijn voor (fysio-)therapie en rust. Op deze school zien ze haar problemen, erkennen deze en kunnen er ook mee omgaan. Al na een paar maanden werd ze zelfs een niveau hoger geplaatst en het gaat nog steeds super. Wel heeft ze nog steeds tijd nodig om te ontspannen; ze gaat op

dinsdag en donderdag niet naar school. Dan krijgt ze fysiotherapie. Ze is hypermobiel en houdt spanningen snel vast; ze moet regelmatig gekraakt worden en veel oefeningen doen om haar spieren sterker te maken. Uiteindelijk wil Lois graag doorstromen naar de opleiding paardenhouderij.'

'HET KEERPUNT IS DE INTERVENTIE VAN HET SAMENWERKING-SVERBAND'

'Het grote verschil met het regulier onderwijs is dat er op De Kei echt naar de kinderen gekeken wordt. Waar heb jij last van, hoe kunnen we je helpen en wat heb jij nodig om je te kunnen ontwikkelen? Die vragen staan centraal, altijd! Er is begrip, er is kennis en er is aandacht. En er is respect, ook voor mij als moeder. Zo belangrijk. Ze bedenken overal een oplossing voor. Lois durfde niet door het lokaal te lopen, dus zorgde de docent ervoor dat alle boeken die ze nodig zou hebben aan het begin van de dag al op haar tafel lagen. Van de twee pauzes mocht ze er een binnen blijven. Dat wordt langzaam uitgebouwd.'

Chris

Zoon Chris doorloopt de basisschool, wordt wel eens gepest maar

dat is snel afgelopen als hij erop los slaat. In het voortgezet onderwijs begint het pesten weer, maar Chris weet inmiddels dat er van hem verwacht wordt dat hij niet slaat.

Betty: 'Hij praatte niet over het pesten totdat hij voor zichzelf de beslissing had genomen dat hij geopereerd wilde worden: hij wilde een flapoorcorrectie. Dat werd bekend op school. Tijdens de les trokken andere jongens aan zijn oren, docenten grepen niet in. Na de operatie is hij weer naar school gegaan, waar het pesten doorging. Hij durfde niet meer naar school en is in januari 2017 uitgevallen in de derde klas van het voortgezet onderwijs.'

Chris zit thuis

Na een paar maanden thuis gezeten te hebben, komt Chris via het CJG bij de zorginstelling Safe College/First School (zie kader) terecht. Hij is onzeker en depressief. Via Safe College gaat hij sporten, vooral fitness. Hierdoor komt hij beter in z'n vel te zitten. In augustus 2017 start hij op een VSO-school. Door de oververtegenwoordiging van kinderen met externaliserende problematiek slaat hij daar compleet dicht.

Betty: 'De eerste week al zat er een leerling een andere leerling achterna met een schaar. Dat is funest voor een kind als Chris. Hij is een stille, teruggetrokken jongen en kroop nog meer weg.

Hij kon daar niet meer heen. Omdat school handelingsverlegen was, kwam Chris op de wachtlijst voor De Kei/GGZ. Voordat hij naar De Kei kon hadden ze als tussenoplossing een docent laten invliegen die Chris op het Safe College les gaf. Ze waren erg tevreden over Chris; hij deed goed zijn best en had in die korte tijd twee wiskundetoetsen gemaakt. Score: 9.8 en 9.4!'

Naar De Kei

Inmiddels is Chris gestart op De Kei in combinatie met de deeltijdbehandeling van de GGZ. Hij heeft er nu net enkele dagen op zitten.

'De Kei bevalt heel goed, helaas is de deeltijdbehandeling niet echt zijn ding omdat die bestaat uit groepstherapie. Hopelijk kan dit omgezet worden in meer individuele behandelingen, dan komt het vast ook goed met hem. Hij is intelligent en kan goed doorwerken, maar heeft moeite met bijvoorbeeld pauzes en sociale contacten. Op Safe College – waar hij ook nog steeds naar toe gaat – was hij in het begin ook liever alleen met zijn begeleider en niet in een groep. Daarin is hij op Safe college wel gegroeid maar hij komt daar nu ook al bijna een jaar!'

Betty is van mening dat haar kinderen in het regulier onderwijs hadden kunnen blijven, mits het onderwijs anders vormgegeven

zou zijn. 'In de huidige maatschappij en met de huidige manier van onderwijs geven is het ontzettend moeilijk voor deze kinderen om mee te draaien. Deze stille kinderen hebben veiligheid en rust nodig om tot leren te komen. Scholen, klassen en lessen zijn zo onrustig. Orde is voor dit soort kinderen extreem belangrijk en dat is wat er vaak ontbreekt op de school van vandaag. Ik had verwacht en gehoopt dat er meer naar mij geluisterd zou worden, dat we samen hadden kunnen onderzoeken wat er nodig was. Maar er is nooit echt oor voor mij geweest. Ik ben ervan overtuigd dat als we het onderwijs anders organiseren, zorgen voor meer rust en veiligheid en als er meer geluisterd wordt naar kinderen en ouders, er ook voor kinderen als de mijne een plek is. Ieder kind heeft recht op onderwijs en moet zich op een veilige manier kunnen ontwikkelen in onze maatschappij. Rust, ruimte, duidelijkheid, orde en veiligheid zijn voorwaarden om tot leren te komen.'

Safe College

Binnen de sector onderwijs werkt Safe College onder de naam F.I.R.S.T. School. De individuele ondersteuning is bedoeld voor jongeren die tijdelijk niet aan regulier onderwijs kunnen deelnemen. Groepsgericht bestaat het aanbod uit een onderwijsmodule voor scholen binnen het primair en voortgezet onderwijs. Deze module kent een aanpak waarin jongeren leren instinct, intuïtie en intellect te onderscheiden en op de juiste wijze in te zetten. Meer informatie: www.safecollege.nl

De Kei

De Kei is een orthopedagogische onderwijsinstelling voor gespecialiseerde onderwijszorg die onderwijs, ondersteuning en begeleiding biedt aan leerlingen in de leeftijd van 4 tot ongeveer 18 jaar met ernstige gedrags- en/of psychiatrische problemen en hun ouders/verzorgers. De Kei biedt een geïntegreerd onderwijszorgarrangement aan kinderen en jeugdigen die behandeling volgen bij GGz Breburg Centrum Jeugd Breda vanuit multidisciplinaire samenwerking met deze instelling en de ouders/verzorgers. Meer informatie: www.hetdriespan.nl/so-scholen/de-kei

IK BEN

FLORIAN (13)

Florian is 13 jaar, vandaag is zijn laatste dag op de tussenvoorziening van het samenwerkingsverband. Daar heeft hij van september 2017 tot april 2018 gezeten. Inmiddels volgt hij weer volledig onderwijs op het reguliere vmbo.

Het is in groep 8 dat Florian z'n eerste paniekaanval krijgt. 'We gingen op kamp en ik had er veel zin in. Na een paar dagen wilde ik naar huis, ik had een beetje heimwee. Maar ik mocht niet naar huis van de leiding want dan zouden andere kinderen misschien ook weg willen. Ik ben toen helemaal in paniek geraakt en heb die angst op school gelegd. Ik had geen vertrouwen meer in de juffen en meesters en wilde niet meer naar school.'

Naar het voortgezet onderwijs

Het schooljaar loopt ten einde en Florian gaat vrijwel niet meer naar school. Maar ondanks deze ervaring heeft hij zin in de brugklas havo/vwo. Hij vindt het spannend, maar wil graag een nieuwe start maken. In een van de eerste weken op het voortgezet onderwijs krijgt hij een paniekaanval. Hij wil naar huis, maar mag niet gaan. Als hij naar de wc wil om zijn moeder te bellen, moet hij van de docent z'n telefoon in het lokaal achterlaten. Hij rent in paniek naar huis.

Moeder Hiske: 'Het was een slechte start, Florian voelde zich wederom niet veilig en durfde niet meer naar school.'

Er volgt een periode waarin Florian langzaam de draad op school weer probeert op te pakken. Florian: 'We hadden een plan gemaakt. Ik ging de eerste week twee uur naar school, de tweede week drie uur en al gauw was het vijf uur. We dachten dat dat wel kon, maar het ging te snel voor mij.'

'WIJ MOESTEN LEREN FLORIAN MEER LOS TE LATEN, FLORIAN MOEST OP ZICHZELF GAAN VERTROUWEN'

Dus gaat het weer mis, Florian gaat vrijwel niet meer naar school. In overleg met de haptonoom bij wie Florian inmiddels onder behandeling is en de zorgcoördinator van de school, wordt een orthopedagoog van het samenwerkingsverband benaderd. Er volgt een test en daaruit blijkt dat hij een disharmonisch profiel heeft, zijn verbale en performale intelligentie (handelend vermogen) lopen zeer uiteen. Omdat Florian moet leren omgaan met de angst en

de paniek en de inmiddels opgelopen achterstanden moet inlopen, wordt besloten tot plaatsing op een tussenvoorziening voor kinderen met schoolweigering als gevolg van een angst- en paniekstoornis.

Hiske: 'Wij waren inmiddels ten einde raad. Wat we ook deden, niets leek te helpen. Meefietsen naar school, meegaan naar binnen, veel liefde geven, druk uitoefenen, boos worden, Florian kwam niet verder. De plaatsing op de tussenvoorziening was voor ons allemaal een enorme opluchting.'

'IK MOCHT ZELF AANGEVEN HOE LANG IK NAAR SCHOOL KON. ER WAS GEEN DRUK EN IEDEREEN HAD WEL ERGENS LAST VAN'

Op de tussenvoorziening

Florian: 'Het was wel weer spannend want ik kende hier niemand, maar op de tussenvoorziening voelde ik me wel snel op m'n gemak. Ik mocht zelf aangeven hoe lang ik naar school kon. Er was geen druk en iedereen had wel ergens last van. Ik voelde me niet anders. Sommige kinderen gingen nog minder naar school dan ik, maar dat valt hier helemaal niet op.'

'Een dag op de tussenvoorziening begint om 8.45 en duurt tot 14.15, maar iedereen begint met een eigen opbouw. 's Morgens werkt iedereen aan zijn eigen schoolwerk en elk uur is er een groepsmoment. Dan doen we een spelletje of praten even met elkaar. 's Middags zijn er creatieve en praktijkvakken op de school die hiernaast zit. Dan werken we bijvoorbeeld in het groen of koken we in de keuken. Op woensdag werken we in een groepje van vier. We vertellen elkaar over onze ervaringen, praten over onze angsten. Het is fijn dat je dan merkt dat je niet de enige bent.'

Langzaam terug naar school

Zodra Florian hele dagen naar de tussenvoorziening komt, wordt bekeken hoe en wanneer hij kan terugkeren naar school. Besloten wordt dat hij naar vmbo-tl gaat en niet meer naar havo/vwo. De druk zal zo minder zijn. Bovendien zit het vmbo op een andere, veel kleinschaligere, locatie van dezelfde

scholengemeenschap. De overstap wordt zorgvuldig voorbereid vanuit de tussenvoorziening. Er wordt een integratieplan gemaakt, er zijn gesprekken met de docenten en Florian zal zelf vertellen dat hij op de tussenvoorziening zit. Na de kerstvakantie start hij met een dag per week op het regulier vmbo. De overige dagen blijft hij op de tussenvoorziening.

'Het was best spannend, alles was nieuw. Sommige jongens kende ik van voetbal, dat was fijn. Het was ook fijn dat ik de rest van de week naar de tussenvoorziening kon. Daar zorgden ze er ook voor dat ik niet te snel ging, want die neiging had ik wel een beetje. We hebben het stapje voor stapje gedaan. De leraar had het goed voorbereid, hij had de klas verteld dat er een nieuwe leerling kwam en dat ik niet meteen de hele week zou komen. Ik hoefde zelf eigenlijk niks meer te vertellen. Sommige leraren weten wat er met mij aan de hand was. Gelukkig kan ik er zelf steeds beter mee omgaan.'

Hele dagen

Inmiddels gaat Florian hele dagen naar de vmbo-school. Hij maakt gebruik van een plusvoorziening binnen de school bedoeld voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. In een kleinschalige setting loopt hij langzaam maar zeker zijn achterstanden in. Omdat Florian zeer gemotiveerd is en per se wil overgaan, is hij ingestroomd in het tweede leerjaar. Dat betekent dat hij een tandje bij moet zetten om op het niveau van zijn klasgenoten te komen, maar dat gaat hem goed af.

Moeder Hiske: 'Het gaat goed met Florian. We zijn zo dankbaar voor de tussenvoorziening. Ze verdiepen zich hier echt in de persoon, bouwen alles rustig op, gaan niet over de grenzen van een kind, ze begrijpen echt waar kinderen last van hebben en wat ze nodig hebben om weer tot leren te komen.'

Hulp thuis

Parallel aan de tussenvoorziening, loop ook thuis een begeleidingstraject, dat gefinancierd wordt vanuit de gemeente. Hiske: 'Er gebeurt in het hele gezin veel als een kind dit soort problemen heeft. Het is goed ook de ouders en de broers en zussen te begeleiden. Wij moesten leren Florian meer los te laten, Florian moest op zichzelf gaan vertrouwen. De begeleidster die thuis kwam, nam ook deel aan alle gesprekken op de tussenvoorziening. Heel erg nuttig. Net als de ouderavonden op de tussenvoorziening. Die waren enorm leerzaam. We kregen inzicht in hoe dat zit met angst en paniek en wat ervoor nodig is om het te laten verdwijnen. Ook leerden we een weg te vinden om met ons kind om te gaan. Die weg zijn we nu ingeslagen en verloopt tot nu toe zeer hoopgevend.'

**'ZODRA FLORIAN HELE DAGEN
NAAR DE TUSSENVORZIENING KOMT,
WORDT BEKEKEN HOE EN WANNEER
HIJ KAN TERUGKEREN NAAR SCHOOL'**

Bas is 14 jaar. Het is een rustige, vriendelijke jongen die het graag goed wil doen. Z'n lat ligt hoog en dat maakt hem faalangstig. Het liefst zit hij achter de computer of op de tribune van Heracles. Of hij is op het korfbalveld te vinden. Het is voor Bas te spannend om met ons te praten. Zijn moeder Mariska doet zijn verhaal.

Zodra Bas naar het voortgezet onderwijs gaat, beginnen de problemen. Eerst valt het nog niet zo op, ieder kind heeft weleens buikpijn. Dan begint hij af te vallen. En als er meer druk komt vanuit school, neemt ook de buikpijn toe. De huisarts houdt het op een spastische dikke darm. In januari 2015 wordt Bas ter observatie opgenomen in het ziekenhuis. Hij heeft inmiddels zorgwekkend ondergewicht, valt regelmatig flauw en heeft veel buikpijn. Uit alle onderzoeken komen geen fysieke problemen naar voren.

School zet zich in voor Bas

Ondertussen gaat Bas zeer onregelmatig naar school, waar hij gebruik maakt van het Pluspunt, een voorziening op school bedoeld voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Moeder Mariska: 'School heeft echt van alles geprobeerd. De mentor ging mee naar andere docenten om Bas op zijn gemak te stellen en afspraken te maken, toetsen mocht hij op het Pluspunt maken. Maar het mocht niet baten. Het was voor Bas niet te doen om toetsen te maken. Dus was hij veel ziek thuis met buikpijn en hoofdpijn.'

Aan het eind van het eerste schooljaar gaat het wat beter, want de druk neemt dan af. Besloten wordt om Bas het eerste jaar nog een keer over te laten doen zodat hij niet direct weer op zijn tenen hoeft te lopen. Bij de start van het nieuwe jaar gaat het echter direct weer mis. Naar school gaan lukt niet.

Andere wegen

'We hebben Bas toen aangemeld voor equicoaching, een methode waarbij paarden worden ingezet en hij kreeg een wandelcoach. Want met Bas praten aan een tafel werkt niet, dat is te veel druk. Bovendien mist hij het vermogen om te praten over zichzelf. Het werken met paarden heeft hem enorm goed gedaan, ik denk erover dat nog eens te herhalen. Heel soms ging Bas nog naar school, maar het was meer niet dan wel.'

Het jaar daarop gaat Bas naar het tweede leerjaar vmbo-kader, maar ook daar gaat het vrijwel direct mis bij de minste of geringste druk. School oppert plaatsing op een tussenvoorziening voor kinderen met angstklachten.

'De entree op de tussenvoorziening voelde als een warm bad. De orthopedagoog gaf aan alles te zullen doen wat nodig was voor Bas. Inmiddels had de GGZ testen uitgevoerd waaruit naar voren kwam dat Bas een disharmonisch profiel heeft. Zijn taalvaardigheid is zwak, rekenen veel sterker en plannen, structuur aanbrengen en overzicht houden zijn heel ingewikkeld voor hem. Bas moet bijna letterlijk bij de hand genomen worden.'

'BAS HEEFT EEN HOOFD VOL STUITERBALLEN. ER KAN NIKS MEER BIJ'

Verwachtingen naar beneden

Ondanks de warme ontvangst, de inzet en de kennis gaat het op de tussenvoorziening ook al snel mis. Zodra de onderwijstijd wordt uitgebreid van één naar twee uur per dag, haakt Bas weer af. Het inlassen van een rustdag middenin de week helpt niet. Bas heeft paniekaanvallen, hoofdpijn en buikpijn. Vanuit de GGZ wordt medicatie ingezet en in gesprekken wordt Bas uitgelegd dat angst in je buik kan gaan zitten en dat het daarom belangrijk is dat hij met zijn angst leert omgaan. Heel langzaam leert Bas dat praten kan helpen en dankzij de medicijnen heeft hij meer rust en orde in zijn hoofd.

'Op de tussenvoorziening werden de verwachtingen verder naar beneden bijgesteld. Bij toetsen zouden de vragen voor Bas worden voorgelezen omdat hij dichtsloeg als hij zelf moest lezen, het toetsen werd steeds vaker terloops gedaan zodat Bas het nauwelijks doorhad. Maar niks hielp, nog steeds ging Bas maximaal 50 procent van de tijd naar school. We hebben bewust wel alle sociale dingen laten doorgaan, zowel op school als daarbuiten. Dan is hij namelijk als een vis in het water. Op de tribune bij Heracles zit een totaal ander kind dan op school.'

Om hem op school nog meer te ondersteunen wordt een hulpverlener ingeschakeld die vanuit de outreachende GGZ werkt voor de tussenvoorziening. Hij is gespecialiseerd in kinderen en jongeren die uitvallen uit het onderwijs. 'Bas heeft een hoofd vol stuiterbollen', legt hij de ouders uit. 'Het gaat alle kanten op. Er kan niks meer bij.' Met hem wordt afgesproken de theorie voor Bas te schrappen en in te zetten op de praktijk- en creatieve vakken.

Bas komt een half uur van te voren op school in de hoop dat hij en passant nog wat theorie meepikt.

Praktijktraject

Dan besluit het multidisciplinair overleg (MDO) - waaraan de orthopedagoog, de tussenvoorziening, de leerplichtambtenaar, de zorgcoördinator van de school, de psycholoog van de zorgaanbieder en de GGZ deelnemen - dat Bas gebaat zou kunnen zijn bij een praktijktraject, bedoeld voor kinderen die geen diploma kunnen halen. Dit traject is toegankelijk voor jongeren vanaf 16 jaar, maar voor Bas (14) wordt een uitzondering gemaakt.

Moeder Mariska: 'En weer waren we blij. Elke keer denk je toch 'dit is het!'. Maar helaas bleek Bas ook in dit traject niet op z'n plek. Toen hij iets van metaal in elkaar gezet had en de docent kwam daarnaar kijken, ervoer hij dat als controle en dus als druk. Hij hield het niet vol. En natuurlijk hebben we tegen Bas gezegd dat we het ook niet meer weten, dat we alles geprobeerd hebben, dat straks alleen nog

'BAS GENIET VAN KORFBAL, GAMEN EN HERACLES. EN WIJ GENIETEN MEE'

een zorgboerderij een optie is en dat hij dat niet wil. Hij weet het, maar hij kan niet anders.'

Nog steeds wordt gezocht naar een geschikt traject voor Bas. Eerst wordt bekeken of het hem lukt om een praktijktraject (VSO) te volgen. Tot nu toe ervaart hij ook dáár de druk van het - in zijn beleving - moeten presteren. Ondertussen oriënteren zijn ouders en begeleiders zich op een ander leerwerktraject binnen het VSO. Dit is gericht op dier en groen en wordt aangeboden op een boerderij.

Vertrouwen houden

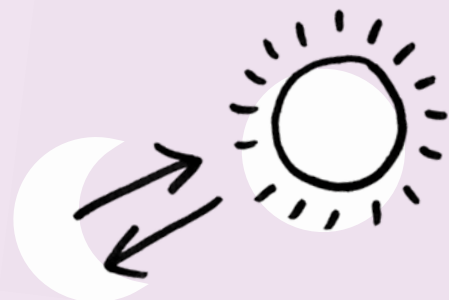
Mariska: 'Alles is geprobeerd, Bas heeft echt alle kansen gekregen. Ik heb geen verwijten. Ik heb vertrouwen dat Bas er wel komt. Er zijn genoeg mensen die geen diploma hebben en later wel een bedrijf opzetten. Ondertussen geniet Bas van korfbal, gamen en Heracles. En wij genieten mee.'

IK BEN

TESS (16)

Tess, 16 jaar, heeft een jaar thuis
gezeten zonder onderwijs. Inmiddels
gaat ze weer vijf dagen naar school.
In haar vrije tijd is ze te vinden bij
de paarden op de manege.

Na de basisschool start Tess in het schooljaar 2014/2015 in de brugklas havo/vwo. Dat blijkt al snel te hoog gegrepen en na drie maanden stapt ze over naar havo/tl op een andere locatie. Het is lastig om haar plek te vinden omdat zich al groepjes gevormd hebben. Tess voelt zich buitengesloten, wordt boos en sluit zich af. Op school en via sociale media blijven klasgenoten haar lastigvallen.

Volgens Tess zijn de pesterijen het gevolg van jaloezie: 'Ik was ouder en mocht meer, bijvoorbeeld later thuiskomen in het weekend. Dan ging iemand in de klassen-app zich met me bemoeien als hij zag dat ik nog op de app was. Of het nog geen bedtijd was. Ja doe, 't is m'n vader niet.'

In de zomervakantie na het eerste schooljaar lijkt Tess aanvankelijk goed te herstellen van de spanningen op school. Maar tijdens de vakantie in Spanje krijgt ze last van stemmingswisselingen. Moeder Mariette: 'Tess werd boos om niks. Ze zat alleen maar op haar telefoon, dat ding was heilig. Als je er maar naar wees, werd ze hysterisch. Het ging, kortom, niet lekker met haar.'

Thuiszitten

Na de vakantie gaat Tess terug naar school en de eerste weken gaat dat redelijk. Tot ze zich midden op de dag ziek meldt 'omdat ze geen zin meer heeft om te doen wat haar medeleerlingen haar opdragen'. Ze krijgt er 'moordneigingen' van. Moeder Mariette: 'Toen ze die dag thuiskwam, zat ze er helemaal doorheen. Ik heb haar gezegd dat ze thuis mocht blijven en dat ze het de volgende dag weer moest proberen. Dat heeft ze een tijdje gedaan, elke dag weer, maar rond de kerst kwam ze haar bed niet meer uit. De drama's werden steeds groter. Ze kon het niet meer opbrengen om naar school te gaan. Dus zaten wij, werkende ouders, met een kind thuis dat haar bed niet meer uitkwam. Leerplicht kwam in beeld en dat was iemand die goed meedacht en zag dat Tess niet zomaar terug kon naar school. En ze zag dat we er zelf bovenop zaten en in actie kwamen. We wilden niets liever dan dat Tess weer naar school zou gaan.'

Tess heeft gesprekken met de praktijkondersteuner van de huisarts voor wie ze, tot ieders verrassing, haar bed uitkomt. Zij stelt een psychologisch onderzoek voor, waar Tess vervolgens vier maanden op moet wachten. Ondertussen zit ze thuis; ze leeft 's nachts en slaapt het grootste deel van de dag.

Psychologisch onderzoek

Uit het psychologisch onderzoek blijkt dat er een groot verschil is tussen de verbale en performale intelligentie (het handelend vermogen) van Tess. Vader René: 'Dat heeft onder meer tot gevolg dat Tess, doordat ze verbaal vrij sterk is, verkeerd wordt ingeschat. Ze verstaat wat je zegt, maar kan daar vervolgens niet naar handelen. De verwachtingen zijn te hoog, waardoor ze op haar tenen moest lopen. We snapten nu beter waarom het op school gelopen was zoals het gelopen was. We deden daarom een poging haar een nieuwe start te laten maken op het vmbo-kader. Daar is ze welgeteld één dag geweest en toen was het klaar. Ze kon niet meer.'

**'ZE HEEFT EEN TIJDJE ELKE DAG
GEPROBEERD NAAR SCHOOL TE GAAN, MAAR ROND
DE KERST KWAM ZE HAAR BED NIET MEER UIT'**

Tess zit thuis en heeft inmiddels haar dag- en nachtritme volledig omgedraaid. Ze heeft enorme woede-uitbarstingen. Ze praat niet meer, ze schreeuwt, maakt spullen kapot en sluit zich af voor de buitenwereld. Haar broer, die ook thuis woont, zorgt dat hij uit de buurt blijft. Ze hebben bijna een jaar geen contact. Nu zegt Tess over die periode: 'Ik was vooral boos op mezelf en dat reageerde ik af op m'n ouders en op spullen.'

Gezinsondersteuning

Via de gemeente komt er gezinsondersteuning in beeld. Moeder Mariette: 'De reden was dat Tess haar dag- en nachtritme volledig had omgedraaid. 's Nachts zat ze te appen met de hele wereld en overdag lag ze in bed. De app-contacten waren de enige contacten die ze had in die tijd. De gezinsondersteuning was de eerste stap om haar weer in een ritme te krijgen. Dat ging met bloed, zweet en tranen, want Tess had soms echt geen zin om te praten. Maar gelukkig hadden we een heel goeie begeleidster, ze hield vol. Met haar is een schema gemaakt waar Tess zich aan moest houden. Deed ze dat niet, dan volgden er sancties.'

Tess: 'We maakten de afspraken samen, de begeleidster en ik, dus ik kon later niet zeggen dat ik het er niet mee eens was.'

Toch ging het lang niet altijd goed. Eerst was er een strafstelsel, bijvoorbeeld niet naar paardrijden mogen als ik me niet aan de afspraken hield. Of m'n telefoon inleveren. Toen het beter ging, maakten we er een beloningssysteem van. Als ik uit m'n bed kwam, kreeg ik een munt en als ik op tijd uit m'n bed kwam, twee munten. Die munten stopte ik in een pot en kon ik na verloop van tijd inwisselen voor geld. Dat werkte!

Moeder Mariette: 'Het zelfvertrouwen van Tess was inmiddels dramatisch laag. Daar heeft de gezinsbegeleidster haar enorm bij geholpen. Langzaam ging ze weer een beetje open. Ze praatte ook met ons want als gezin functioneerden we ook niet meer. Samen hebben we gekeken hoe het verder moest. Er is zelfs gesproken over uithuisplaatsing, maar de conclusie was dat Tess daar niet beter van zou worden. Via via werden we gewezen op De Link, een voorziening voor kinderen die weigeren naar school te gaan. Voor ons tot dan toe onbekend, omdat we in een andere gemeente wonen.'

Naar De Link

Tess zit een jaar thuis als zij het eerste gesprek heeft met De Link. Het is dan januari 2017. Moeder Mariette: 'Er kwam iemand van De Link bij ons thuis om kennis te maken. Tess weigerde haar bed uit te komen. De Link-medewerker riep onderaan de trap "Tess, dat maakt helemaal niet uit, dan kom ik gewoon een andere keer terug."

Dat maakte duidelijk indruk want toen stond ze in no time beneden.'

De opbouw op De Link mocht Tess zelf bepalen. 'Ik begon met een uurtje per dag. Omdat ik nog een omgekeerd ritme had, begon ik pas om 11 uur. Later om 10 uur.' De gezinsbegeleidster bleef in beeld. 'Soms kwam ze een keer extra. gingen we samen boodschappen doen en koken. En toen het me een keer niet lukte om m'n bed uit te komen en naar school te gaan, is ze me thuis komen ophalen. Ze is op me blijven wachten, terwijl ik er wel een uur over deed om me aan te kleden. Echt lief! Ik doe het haar niet na.'

Het begin op De Link is heel spannend voor Tess en heel uitputtend. 'Ik was natuurlijk al heel lang niet naar school geweest en nu werd er weer iets van me verwacht. En ik leefde nog steeds in een omgekeerd ritme. Pas toen het me lukte om drie à vier uurtjes naar school te komen, kwam m'n dag- en nachtritme weer een beetje op orde.'

Inmiddels is er een enorme hoeveelheid mensen betrokken bij Tess. Moeder Mariette : 'Bij het eerste multidisciplinair overleg op De Link zaten wel tien mensen om tafel. De gemeente, de zorgcoördinatoren van de twee scholen waar ze nog ingeschreven stond, de gezinsbegeleiding, mensen van De Link.'

'Wij als ouders hebben veel gehad aan de oudertraining op De Link.

Daar zagen we hoe zwaar ook anderen het hadden. Het was heel fijn om ervaringen uit te wisselen. Als je er middenin zit denk je dat je de enige bent. Dat is dus niet zo, weten we nu. Een voorziening als De Link is echt goud waard.'

Terug naar school

Rond de zomer van 2017 zit Tess zes maanden op De Link en het gaat steeds beter. Ze moet een keuze gaan maken voor een school. Dat wordt een combinatie van regulier vmbo met De Schakel, een voorziening van het samenwerkingsverband voor leerlingen die intensievere ondersteuning nodig hebben. Tess: 'Op De Schakel, dat is naast De Link, zijn er kleine groepen en iedereen werkt in z'n eigen tempo aan leerstof van z'n eigen school. Iedereen heeft daar wel iets; autisme of een leerprobleem of zoiets als ik heb. Het is een soort tussenstap. Het is er heel rustig waardoor ik de theorie van m'n vmbo-opleiding daar kan doen. De praktijkvakken doe ik op de gewone vmbo-school.'

De start op het vmbo gaat niet direct goed, want Tess heeft een behoorlijke achterstand opgelopen en vindt het lastig weer in een grotere groep te functioneren. Een hulpverlener vanuit de outreachende GGZ, verbonden aan De Link, wordt ingeschakeld. Hij helpt haar met de dingen waar ze op school tegenaan loopt. Zo krijgt ze het uiteindelijk voor elkaar om vijf dagen per week naar school te gaan.

Tess is onherkenbaar veranderd zeggen haar ouders. 'Ze is veel opener, geen make-up, geen masker meer om zich achter te verbergen, haar haren niet meer voor haar gezicht, maar fris in een staart. Van de gezinsbegeleidster heeft ze geleerd dat je terugkrijgt wat je uitstraalt. Als je met een nors gezicht gaat zitten, zal er niet snel iemand naar je toe komen. En thuis is het veel gezelliger. Het contact tussen Tess en haar broer is weer oké.'

Tess: 'Een jaar geleden was ik alleen maar boos en kon ik alleen maar schreeuwen. Alleen op donderdag was ik blij, want dan kon ik paardrijden. Ik weet niet eens hoe ik dat jaar thuiszitten ben doorgekomen. Ik weet er eigenlijk nog maar weinig van, alleen dat ik altijd boos was.'

Na dit schooljaar moet Tess opnieuw kiezen. Gaat ze volledig naar het regulier vmbo of blijft ze het combineren met De Schakel? Ze neigt naar het laatste. Dan is de kans dat ze haar diploma gaat halen het grootst, denkt ze.

**'IK WAS NATUURLIJK HEEL LANG NIET
NAAR SCHOOL GEWEEST EN NU WERD ER WEER
IETS VAN ME VERWACHT. DAT WAS SPANNEND'**

De Link

De Link is een tussenvoorziening van het Samenwerkingsverband 2301- passend onderwijs VO, regio Almelo. De aangesloten scholen kunnen kinderen aanmelden. De Link is er voor leerlingen die als gevolg van angst- of stemmingsproblematiek de school zijn gaan vermijden. De belangrijkste doelen zijn:

- op gang brengen en normaliseren van de schoolgang
- verhelderen van de problematiek in samenwerking met hulpverlening
- formuleren van de onderwijsbehoeften
- voorbereiden op en begeleiden van terugkeer naar passende plek binnen het onderwijs

De leerlingen die naar De Link komen, hebben behoefte aan een zeer rustige en overzichtelijke omgeving. De Link laat leerlingen in kleine stappen succeservaringen opdoen, bejegenen hen positief, biedt fysieke nabijheid en er is zeer veel ruimte voor individuele aanpassingen. Het gaat om leerlingen:

- die binnen de school van herkomst schoolverzuim hebben laten zien op basis van angst- en/of stemmingsproblematiek (ook genoemd schoolweigering);
- bij wie het niet gelukt is om binnen het V(S)O de schoolgang te normaliseren.

Meer informatie: www.swv2301.nl

De Schakel

De Schakel is ook een tussenvoorziening van het SWV 2301 - passend onderwijs VO, regio Almelo. De Schakel er is voor kinderen met extra onderwijsbehoeften op het gebied van het schoolse leren en/of het omgaan met zichzelf en met anderen.

Op De Schakel werken de jongeren aan hun individuele leerdoelen. In het rooster wordt rekening worden gehouden met de individuele ondersteuning die nodig is om de geformuleerde leerdoelen te bereiken. Leerlingen verblijven maximaal twee jaar op De Schakel.

In deze twee jaren wordt er gewerkt aan het bereiken van de leerdoelen en aan terugkeer naar de school van herkomst.

Meer informatie: www.swv2301.nl

IK BEN

SACHA

(19)

Sacha is 19 jaar en doet dit jaar het tweede deel het van het eindexamen vwo. Vorig jaar moest ze 6 vwo tijdelijk onderbreken vanwege depressies. Inmiddels heeft ze de draad op haar oude school weer opgepakt.

Tot 4 vwo is er niks aan de hand. Sacha is een excellente, wat stille, leerling. Op de basisschool durft ze nauwelijks haar vinger op te steken, maar op het voortgezet onderwijs komt ze los. Haar ouders constateren dat Sacha opeens heel veel gaat praten. Op de overgang van vwo 4 naar vwo 5 gaat het mis.

'In de zomervakantie raakte ik m'n baantje in de horeca kwijt en ging het uit met mijn vriendje. Dat was tijdens onze eerste vakantie samen. Ik ben er echt zeven maanden ziek van geweest. Aan het eind van de vakantie hebben m'n vriendinnen me uit de groep gezet. Ze vonden dat ik moest veranderen. Ik deelde heel weinig, wilde altijd andermans problemen oplossen, maar over m'n eigen problemen sprak ik niet. Ik wilde alles zelf oplossen, ook de sombere buien waaraan ik leed. In 4 vwo heb ik daarvoor wel hulp gezocht, ik had inmiddels gesprekken bij een psycholoog, maar dan is het natuurlijk niet meteen opgelost.'

Volhouden

'Toen het nieuwe schooljaar begon, dacht ik 'o shit, hoe ga ik dit doen? Nu sta ik helemaal alleen.' Het ging steeds slechter met me, maar ik wilde volhouden. Ik ging met lood in m'n schoenen naar school en kreeg steeds meer buikpijn. Ik bedacht smoesjes voor m'n moeder zodat zij me ziek zou melden. Ik was veel afwezig, maar vwo 5 ben ik toch nog aardig doorgekomen. Ik ben ook meegegaan op werkweek. Wel heb ik van tevoren op school uitgelegd waarom ik zoveel afwezig was en dat ik de werkweek spannend vond. Ik heb voor die week medicijnen meegekregen om rustig te blijven en te kunnen slapen. En ik ben de tijd voor de werkweek veel gaan sporten zodat ik het beter zou kunnen volhouden.'

Sacha is onder behandeling bij een psycholoog. De problematiek blijkt complex; ze heeft een wat moeizame relatie met haar vader, kampt al haar hele leven met eetproblemen en heeft last van depressies. Een diagnose wordt niet gesteld. Als ze met gedachten aan zelfdoding rondloopt, wordt Sacha doorgestuurd naar de GGZ. Uiteindelijk wordt de diagnose ASS gesteld, wat ze vreselijk vindt.

'Toen ik startte in 5 vwo had ik het gevoel een tatoeage met AUTIST op m'n voorhoofd te hebben. Ik herkende me er ook niet in. Ik zag een autist als iemand die alleen maar heen en weer zit te wiegen. Dat was ik toch niet!'

Thuisbegeleiding en GGZ

Naast de hulp vanuit de GGZ krijgt Sacha begeleiding thuis onder meer om haar te helpen met haar eetprobleem. Ook heeft ze hulp nodig om uit bed te komen want ze zit in een lastig patroon. Ze blijft net zo lang in bed liggen tot ze weet dat ze te laat op school gaat komen. Dan krijgt ze stress want ze 'haat te laat komen' en dus gaat ze helemaal maar niet naar school. De thuisbegeleidster helpt haar hierbij, met wisselend succes.

**'IK HAD HET GEVOEL EEN TATOEAGE
MET AUTIST OP M'N VOORHOOFD TE HEBBEN.
IK HERKENDE ME ER OOK NIET IN'**

Inmiddels is Sacha 18 geworden en geeft de GGZ aan dat ze onvoldoende meewerkt aan de behandeling. Sacha en haar ouders besluiten de behandeling te stoppen. Tegelijkertijd krijgt ze een nieuwe thuisbegeleidster. Het gaat steeds slechter met Sacha. Ze zit in 6 vwo, gaat soms naar school, maar vaak ook niet.

'Op een gegeven moment vertrouwde ik mezelf niet meer. Ik was van school naar huis gefietst en wist daar niks meer van. Dat was echt gevaarlijk. Ik kreeg nieuwe medicatie, maar daardoor voelde ik me helemaal stoned. Daar ben ik dus snel mee gestopt. In het multidisciplinair overleg op school werd geopperd dat ik misschien naar een tussenvoorziening voor kinderen met angst en paniek zou kunnen. Ik ben daar toen achteraan gegaan. Dat was in december 2016. Ik was bang dat ik m'n hele examenjaar verkloot had. Maar de teamleider van school vertelde dat ik ook gespreid examen kon doen. Een paar vakken nu en de rest het volgende schooljaar. Ik heb ervoor gekozen om vier om vier te doen. In januari 2017 ben ik naar de tussenvoorziening gegaan en mijn doel was in vier vakken examen te doen. En dat is gelukt! Ik ben behoorlijk ambitieus. M'n examens, ook het mondeling, maakte ik gewoon op school.'

Op de tussenvoorziening

'Het grote voordeel van deze tussenvoorziening is dat iedereen hier weet waarom je soms te laat bent, of helemaal niet kunt komen.

Je hoeft dat niet uit te leggen. Dat moest ik tot dan toe altijd wel doen. Ik was voortdurend op zoek naar nieuwe smoezen. Op de tussenvoorziening kon ik, als het 's morgens niet goed met me ging, later beginnen. Door de stress heb ik vaak last van buikpijn en ontstekingen in mijn mond. Dan is naar school gaan lastig. En als het niet lukte om m'n schoolwerk te doen, was dat ook niet erg. Als ik maar was geweest, dat was wat telde. Soms kwam ik maar voor een uurtje. Toch zat ik wel snel weer vijf dagen op school omdat ik het ook heel fijn vond om in een ritme te zitten.'

In maart 2017 start Sacha met een intensieve behandeling bij de GGZ, gericht op het leren omgaan met autisme. Ze ontdekt daar haar struikelblokken. De belangrijkste is dat als het beter met haar gaat, ze direct weer alles oppakt. En dan gaat het snel weer mis. Ze heeft geleerd daar meer balans in te vinden. Verder ontdekt ze dat het niet erg is om autisme te hebben. Ze leert veel van de psychomotorische therapie (PMT).

'Bij PMT leerde ik omgaan met mijn onhandigheid en met mijn frustratie. Ik ben zo gauw gefrustreerd, dat is echt niet normaal. Als iets niet lukt, word ik absurd boos. Ik heb geleerd niet meer te streven naar het perfecte plaatje. Dat heeft me veel lucht gegeven.'

Terug naar school

Na een half jaar op de tussenvoorziening, gaat Sacha in september 2017 weer terug naar haar oude vwo-school. Fijn voor haar is dat een aantal oud-klasgenoten ook in deze klas zit. Aangezien Sacha dit jaar maar in vier vakken examen hoeft te doen, heeft ze veel tussenuren. In die uren blijft ze de tussenvoorziening bezoeken.

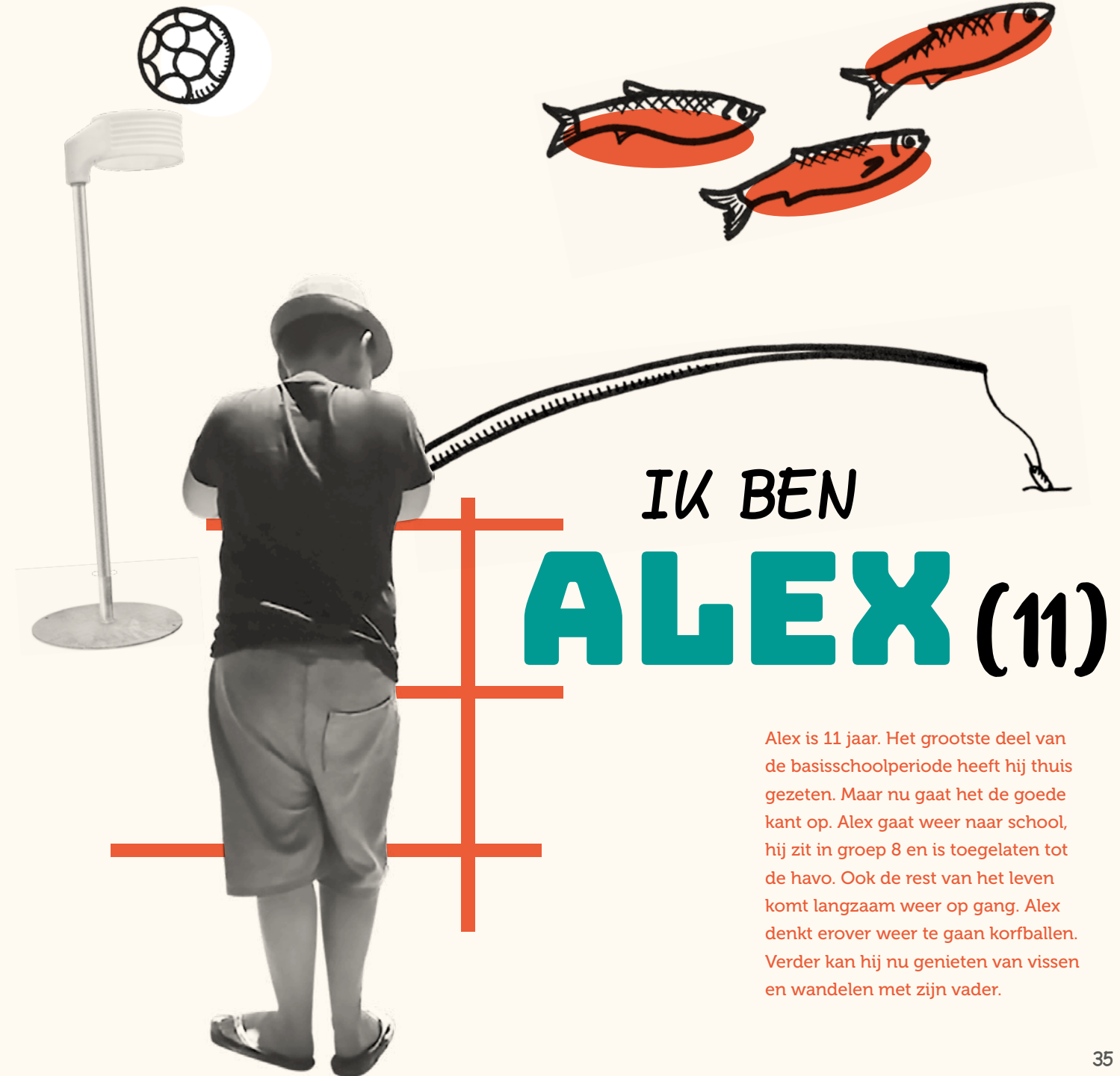
SACHA: 'HET BESTE AAN EEN BULLET JOURNAL IS DAT JE CREATIEF KAN ZIJN EN DAT JE JE LEVEN KAN PLANNEN ZONDER DAT JE GEBONDEN BENT AAN EEN BEPAALD FORMAT.'

Voor de gezelligheid, maar ook om het ritme te houden. Een hulpverlener van de outreachende GGZ ondersteunt Sacha bij de terugkeer naar school en bij haar schoolwerk.

Sacha heeft nog steeds ups en downs, maar de ups duren langer en de downs zijn minder diep. 'Ik weet nu wat ik moet doen als ik depressief ben. Ik moet bezig blijven, niet in m'n bed gaan liggen. Toch dingen gaan doen, ook al heb ik geen zin. Ik slik nu antidepressiva. Dat is ook om zo stabiel mogelijk te zijn als ik straks op kamers ga. Ik ga Internationale Betrekkingen studeren in een andere stad. Dat is spannend, ook voor m'n ouders. Er bestaat een stichting voor autisme en die heeft ook studentenhuizen. Dus misschien kan ik daar terecht. Ze organiseren ook ambulante hulp. Dat heb ik dan achter de hand. Maar ik hoop dat niet nodig te hebben. Ik hoop gewoon te kunnen studeren in een leuke stad, net als ieder ander.'

**'IK WEET NU WAT IK MOET DOEN ALS IK
DEPRESSIEF BEN. IK MOET BEZIG BLIJVEN,
NIET IN M'N BED GAAN LIGGEN'**

Alex is 11 jaar. Het grootste deel van de basisschoolperiode heeft hij thuis gezeten. Maar nu gaat het de goede kant op. Alex gaat weer naar school, hij zit in groep 8 en is toegelaten tot de havo. Ook de rest van het leven komt langzaam weer op gang. Alex denkt erover weer te gaan korfballen. Verder kan hij nu genieten van vissen en wandelen met zijn vader.

Al in groep 2 gaat het mis op school: Alex wordt stelselmatig gepest en de school kan het niet voorkomen of oplossen. 'Er waren twee kinderen die steeds de capuchon van mijn hoofd trokken en dan in het water gooiden', vertelt Alex. Moeder Joyce: 'We zijn natuurlijk met de leerkrachten en met de directie gaan praten, maar we werden totaal niet serieus genomen. Ze vonden dat het aan Alex zelf lag.'

De leerkracht van de groep van Alex raakt overspannen en het gevolg is dat er nog minder toezicht is in de groep. Joyce: 'In overleg met de intern begeleider is Alex toen naar een andere groep 3 gegaan, zodat hij nieuwe klasgenoten kreeg. We hoopten dat dat de oplossing zou zijn. Maar er stonden meteen drie nieuwe pestkoppen op.' 'Achteraf weten we dat er meer kinderen gepest werden. Er werd niet goed opgelet op die school. We hebben het eindeloos geprobeerd, heel veel gesprekken gevoerd.' Alex: 'Ik moest van de juf aan een tafeltje met de pesters gaan zitten en dan moesten we het bespreken. Maar ze gingen mij de schuld geven. Daardoor dacht iedereen op school dat het mijn schuld was. En ik durfde ook niet te zeggen dat het niet waar was.'

Dan gaat het mis

Joyce: 'Alex kreeg nachtmerries, trok zich terug en werd een verdrietig, stil jongetje.' Ondanks de problemen en het gevoel door de leerkrachten en de directie niet serieus genomen te worden, blijft Alex het proberen op deze school. Joyce herinnert zich dat Alex heel erg zijn best deed. 'Hij ging zelfs rondjes om de school lopen als de pesters dat wilden.'

In groep 5 is een schoolreisje de druppel die de emmer doet overlopen. 'Ik was net geopereerd en kon daarom niet mee als begeleider', vertelt Joyce. 'We hebben sterk getwijfeld of Alex wel mee moest gaan. Maar hij wilde graag.' Alex: 'We gingen naar de ondergrondse speeltuin. Dat leek me echt leuk.' Joyce drukt de juf op het hart goed op haar kind te letten, maar dat gebeurt niet. Alex: 'Ik werd ingesloten op een springkussen en overal waar ik heen ging, werd ik achterna gezeten. In de ballenbak gingen ze met ballen gooien. En niemand die iets deed.' Alex komt als een klein, bleek vogeltje uit de bus en vraagt aan zijn moeder of hij naar een andere school mag. Alex: 'Een vriend van mij was ook al naar een andere school gegaan. Die werd ook gepest.' Joyce: 'We hoorden later van meer kinderen die van deze school waren gegaan omdat er zo gepest werd.'

Alex gaat naar groep 5 op een andere school. Deze school gaat wel serieus om met de problematiek en staat open voor oplossingen. Maar Alex is dan al zo uit balans, dat een regelmatige schoolgang er niet inzit. Vader Sander: 'Hij lag maar in bed, hij had nergens zin in. En hij zat veel achter de computer, dat vonden we geen goed idee, dat hebben we beperkt.' Joyce: 'Ik begeleidde hem, ik wilde dat hij iedere dag een keer naar buiten ging, wandelen met de hond. Maar het was een worsteling. Alex trok zich steeds meer terug, hij kon geen mensen om zich heen verdragen, hij wilde het huis niet uit, bij verjaardagen zat hij alleen op zijn kamer.'

Het gezinsleven lijdt onder de situatie en de gezinsleden leven steeds meer langs elkaar heen. Vader Sander gaat naar zijn werk en trekt op met de twee oudste kinderen, en Joyce doet wat ze kan om Alex te stimuleren naar school of toch ten minste naar buiten te gaan. 'Alles was een strijd, uit bed komen, schoenen aantrekken, jas aantrekken. Als we naar opa en oma gingen, ging Sander met de twee oudsten vooruit, en dan kwam ik anderhalf uur later met Alex – als het al lukte.'

Hulp zoeken

Natuurlijk zoeken de ouders meteen hulp. Joyce: 'Eerst gingen we naar de huisarts, later zijn er ook een kinderarts en een psycholoog bij betrokken'. De psycholoog behandelt Alex met Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR), een therapie waarbij door het geven van visuele of auditieve signalen nare herinneringen kunnen worden geneutraliseerd. 'Dat hielp wel', zegt Alex. 'Dan moest ik denken aan het pesten en dan liet zij piepjes horen en dan gingen de nare gedachten weg.'

De psycholoog zet Alex weer een beetje op het pad richting school. Joyce: 'Het ging met kleine stapjes'. 'Ik begeleidde hem bij die trajecten. De psycholoog gaf tips en dan kreeg ik hem weer even naar school. Een half uur, een uurtje, en dan haperde het weer. Er hoefde maar iets te gebeuren of Alex zakte weer terug in depressie en angsten. Het waren heel zware tijden. We stonden alleen, er is wel hulp, maar dat is maar een uur in de week en dat is te weinig, er is teveel aan de hand.'

Alex is ruim drie jaar thuis geweest. In die periode is onder meer geprobeerd of hij baat had bij een dagbestedingsprogramma, maar dat was geen succes. 'Daar kwamen vooral kinderen met

ernstige stoornissen, met woedeaanvallen en dwangmatig gedrag', zegt vader Sander. 'Daar durfde hij ook al snel niet meer heen.'

Team Thuiszitters

Uiteindelijk kwam de redding van het Team Thuiszitters (zie kader). 'Het ging niet meer alleen om een kind dat thuis zat, het was veel breder, er was meer nodig', zegt Joyce. 'De intern begeleider van de school kwam met een artikel over het Team Thuiszitters. Dat was precies wat we nodig hadden. Het team helpt op alle fronten. De maatschappelijk werker helpt Alex, als een soort buddy, met plannen en doelen stellen. Er is een leerkracht die aan huis onderwijs komt geven. Een systeemtherapeut komt helpen om het gezin weer op de rit te krijgen. Want het hele gezin heeft schade, je groeit uit elkaar. We krijgen nu ondersteuning vanuit de opvoedpoli. Niet dat we alles moeten veranderen, maar in een situatie als deze sluipen er patronen in je gedrag, waarvan je wel weet dat het niet klopt, maar die je niet zomaar verandert. Wij zijn ook beschadigd. Ze doen alles in samenspraak, je hoeft niks te doen wat je niet wilt, en het helpt. Alle mensen uit het team hebben hun eigen expertise en dat werkt goed.'

Onderwijs

Nu Alex weer onderwijs krijgt, knapt hij zienderogen op. Joyce: 'Hij krijgt van zijn eigen school taken, en de leerkracht van Team Thuiszitters begeleidt hem daarbij. Ze heeft hem toetsen afgenomen en toen bleek dat hij op het niveau van groep 7 goed scoorde. Daar kreeg hij een kick van. Langzaam maar zeker werken we aan terugkeer op school. Eerst is hij samen met de leerkracht van

Team Thuiszitters en de maatschappelijk werker, een paar keer op de school geweest en sinds een half jaar gaat hij vier dagen in de week voor een uur naar school. Daar heeft hij een aparte kamer, maar hij is ook al eens in de klas geweest.'

Omdat Alex de toetsen zo goed gemaakt heeft, vraagt de directeur van de school zich af of hij niet meer in zijn mars heeft. Joyce: 'Alex kwam goed mee met het schoolwerk, en daardoor raakte hij zijn angsten kwijt. Hij ging zo vooruit! Toen hebben Team Thuiszitters en de school hem Citotoetsen laten maken en vervolgens gaven ze hem een havo-advies. We hebben hem ingeschreven bij het voortgezet onderwijs en als alles goed blijft gaan, kan hij daar na de zomer naartoe. Dat is wel het mooie in dit verhaal. Doordat Alex zo snel weer op niveau is gekomen, kan hij gewoon doorstromen naar de havo.'

Alex vindt het prettig op zijn huidige school. 'De kinderen zijn aardig, er wordt niet gepest. Iedereen vindt het vervelend voor me dat ik niet naar school kan.' Joyce: 'Ze sturen een kaartje als hij thuis zit, ze zeggen dat ze Alex missen. De juffen zijn heel begrijpend. Ook de juf van groep 6 komt af en toe nog aan ons vragen hoe het gaat. Ze zijn betrokken bij het hele proces en ze zijn bereidwillig om mee te denken. Er is regelmatig overleg met het Team Thuiszitters om af te stemmen wat de school kan doen en wat het team doet.' Binnenkort zal Alex echt deel gaan uitmaken van de klas. Joyce: 'We denken niet te ver vooruit. Kleine stapjes. Eerst een uurtje per dag in de klas en als dat uurtje perfect loopt, dan kijken we hoeveel we gaan uitbreiden.'

Team Thuiszitters

Het Team Thuiszitters is een 'oureachende integrale jeugdhulp' om kinderen weer naar school te begeleiden. In overleg met het samenwerkingsverband Passend Onderwijs bundelt dit team de expertise van Altra, de Opvoedpoli en Care Express, een instelling voor geïntegreerde specialistische jeugdhulp aan jongeren. Het team werkt nauw samen met alle partijen die betrokken zijn bij het gezin, zoals de school, leerplicht en eventuele hulpverleners.

Meer informatie

Onderstaande organisaties leverden een (financiële) bijdrage aan deze publicatie. U kunt bij hen terecht voor informatie en advies over het voorkomen en terugdringen van thuiszitten.

INGRADO is de brancheorganisatie voor leerplicht en RMC. Ingrado draagt bij aan de bescherming van het recht op onderwijs en ontwikkeling voor jongeren tot 23 jaar. Ze ondersteunt haar leden onder meer bij het voorkomen en terugdringen van thuiszitten en voortijdig schoolverlaten.
www.ingrado.nl/kennisdossiers/thuiszitten

Het NEDERLANDS JEUGDINSTITUUT (NJI) is het kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt. De ambitie is het leven van kinderen, jongeren en hun opvoeders te verbeteren.
www.nji.nl/Voortijdig-schoolverlaten-en-verzuim

ouders & ONDERWIJS is het informatiepunt voor ouders, de gesprekspartner voor de overheid en de onderwijssector en de verbinder van ouders rond het onderwijs.
www.oudersonderwijs.nl

LECSO Landelijk expertisecentrum speciaal onderwijs: regulier als het kan speciaal waar nodig... maar altijd voor kwaliteit van onderwijs!
www.lecsso.nl

GEDRAGSWERK is een door het ministerie van OCW mogelijk gemaakt project dat tot doel heeft de samenwerking te bevorderen in de aanpak van leerlingen die thuiszitten of voor wie dat dreigt.
www.gedragswerk.nl

De ONDERWIJSCONSULENTEN adviseren en bemiddelen bij kwesties rondom thuiszitters en leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte die vastlopen in het onderwijs. Zij zetten zich in voor passende onderwijszorgarrangementen voor leerlingen die aangewezen zijn op zorg in de school om onderwijs te kunnen volgen.
www.onderwijsconsulenten.nl

Het NEDERLANDS CENTRUM JEUGDGEZONDHEID (NCJ) is het innovatie- en kenniscentrum voor professionals in de jeugdgezondheidszorg. Met een landelijke, sectorbrede JGZ-preventie-agenda zet het NCJ in op het voorkomen van maatschappelijke problemen zoals schoolverzuim, kindermishandeling en armoede.
www.ncj.nl/preventieagenda

Het STEUNPUNT PASSEND ONDERWIJS PO-VO ondersteunt scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs bij de vormgeving van passend onderwijs.
www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zijn de 380 gemeenten samen, ondersteund door de VNG-organisatie. De VNG heeft als ambitie krachtige lokale overheden te laten functioneren. Met elkaar werken zij aan maatschappelijke opgaven, waarbij het voorkómen van thuiszitten een belangrijke is.
www.vng.nl

REIK THUISZITTERS DE HAND! Handreiking voor professionals die thuiszittende jongeren helpen weer naar school te gaan.
www.reikthuiszittersdehand.nl

